

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

BERGAMA (İZMİR) SEMT PAZARLARINDAKİ BİTKİLERİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

Yusuf POLAT

BURDUR, 2022

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BERGAMA (İZMİR) SEMT PAZARLARINDAKİ
BİTKİLERİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ**

Yusuf POLAT

Danışman: Doç. Dr. Neslihan BALPINAR

BURDUR, 2022

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **“Bergama (İzmir) Semt Pazarlarındaki Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri”** başlıklı bu tezin;

- Kendi çalışmam olduğunu,
- Sunduğum tüm sonuç, doküman, bilgi ve belgeleri bizzat ve bu tez çalışması kapsamında elde ettiğimi,
- Bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara atıf yaptığımı ve bunları kaynaklar listesinde usulüne uygun olarak verdiğimi,
- Kullandığım verilerde değişiklik yapmadığımı,
- Tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya diğer bir üniversitede başka bir tez çalışması içinde sunmadığımı,
- Bu tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda bilimsel etik kurallarına uygun olarak davrandığımı,

bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

19 / 07 / 2022

(İmza)

Yusuf POLAT

TEŞEKKÜR

Bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli Danışman Hocam Doç. Dr. Neslihan BALPINAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımın her aşamasında beni her anlamda destekleyen aileme ve sevgili eşime sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Temmuz,2022

Yusuf POLAT

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ŞEKİL DİZİNİ.....	v
ÇİZELGE DİZİNİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ÖZET.....	xiii
SUMMARY	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Türkiye’de Yapılmış Olan Etnobotanik Araştırmalar	2
1.2. Ege Bölgesi’nde Yapılmış Olan Etnobotanik Araştırmaların Kronolojik Gösterimi	6
2. GENEL BİLGİLER.....	12
2.1. Araştırma Alanının Genel Tanımı	12
2.1.1. Tarihi	12
2.2. Türk Hâkimiyeti Dönemi	13
2.3. Coğrafi Konumu	13
2.4. İklim.....	15
2.5. Sıcaklık Değerleri.....	15
2.6. Yağış Değerleri	16
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	17
3.1. Materyal	17
3.2. Yöntem.....	17
3.2.1. Kaynak Kişiler	17
3.2.2. Pazar Araştırmaları.....	19
3.2.3. Anket Çalışması	23
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	24
4.1. AMARANTHACEAE (HOROZİBİĞİGİLLER).....	24
4.1.1. <i>Salicornia emericii</i> Duval-Jouve.....	24
4.1.2. <i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>altissima</i> Döll	25
4.2. ANACARDIACEAE (MENENGİÇGİLLER)	26
4.2.1. <i>Pistacia terebinthus</i> L. subsp. <i>terebinthus</i>	26
4.2.2. <i>Rhus coriaria</i> L.	27
4.3. APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)	28
4.3.1. <i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	28
4.3.2. <i>Carum carvi</i> L.	29
4.3.3. <i>Pimpinella anisum</i> L.	30
4.4. ASPARAGACEAE (KUŞKONMAZGİLLER)	31
4.4.1. <i>Asparagus officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i>	31
4.5. ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER)	32
4.5.1. <i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i> . var. <i>millefolium</i>	32
4.5.2. <i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Sch. Bip.....	33
4.5.3. <i>Helianthus annuus</i> L.	34
4.5.4. <i>Helichrysum armenium</i> DC. subsp. <i>armenium</i>	35
4.5.5. <i>Scolymus hispanicus</i> L. subsp. <i>hispanicus</i>	36
4.5.6. <i>Taraxacum butleri</i> Soest.	37

4.6. BORAGINACEAE (HODANGİLLER).....	38
4.6.1. <i>Anchusa azurea</i> Mill.	38
4.7. BRASSICACEAE (TURPGİLLER)	39
4.7.1. <i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.....	39
4.7.2. <i>Raphanus raphanistrum</i> L. subsp. <i>raphanistrum</i>	40
4.8. CUCURBITACEAE (KABAKGİLLER).....	41
4.8.1. <i>Cucurbita moschata</i> Duschesne	41
4.8.2. <i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	42
4.9. ELAEAGNACEAE (İĞDEGİLLER).....	43
4.9.1. <i>Elaeagnus angustifolia</i> L. var. <i>angustifolia</i>	43
4.10. FABACEAE (BAKLAGİLLER).....	44
4.10.1. <i>Cassia acutifolia</i> Delile.....	44
4.10.2. <i>Ceratonia siliqua</i> L.	45
4.10.3. <i>Vigna unguiculata</i> (L.)Walp. subsp. <i>sesquipedalis</i> (L.) Werdcourt	46
4.11. GENTIANACEAE (GENTİYANGİLLER).....	47
4.11.1. <i>Centaurium erythraea</i> Rafn. subsp. <i>erythraea</i>	47
4.12. HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER).....	48
4.12.1. <i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>veronense</i> (Schränk) H.Linb.	48
4.13. LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER)	49
4.13.1. <i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	49
4.13.2. <i>Mentha x piperita</i> L.....	50
4.13.3. <i>Ocimum basilicum</i> L.	51
4.13.4. <i>Origanum onites</i> L.	52
4.13.5. <i>Rosmarinus officinalis</i> L.	53
4.13.6. <i>Salvia fruticosa</i> Mill.....	54
4.13.7. <i>Thymbra spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>	55
4.13.8. <i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rchb.f.) Jalas	56
4.13.9. <i>Vitex agnus-castus</i> L.	57
4.14. LAURACEAE (DEFNEGİLLER)	58
4.14.1. <i>Cinnamomum zeylanicum</i> Blume.....	58
4.14.2. <i>Laurus nobilis</i> L.	59
4.15. LINACEAE (KETENGİLLER)	60
4.15.1. <i>Linum usitatissimum</i> L.	60
4.16. LYTHRACEAE (AKLAROTUGİLLER).....	61
4.16.1. <i>Lawsonia inermis</i> L.....	61
4.17. MALVACEAE (EBEGÜMECİGİLLER)	62
4.17.1. <i>Althaea officinalis</i> L.....	62
4.17.2. <i>Abelmoschus esculentus</i> (L.) Moench.....	63
4.17.3. <i>Malva sylvestris</i> L.	64
4.17.4. <i>Tilia cordata</i> Mill.....	65
4.18. MORACEAE (DUTGİLLER).....	66
4.18.1. <i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>	66
4.18.2. <i>Morus alba</i> L.....	67
4.18.3. <i>Morus nigra</i> L.	68
4.18.4. <i>Morus rubra</i> L.....	69
4.19. MYRTACEAE (MERSİNGİLLER).....	70
4.19.1. <i>Syzygium aromaticum</i> (L.) Merrill.....	70
4.20. NITRARIACEAE (ÜZERLİKİGİLLER).....	71
4.20.1. <i>Peganum harmala</i> L.....	71
4.21. OLEACEAE (ZEYTİNGİLLER)	72

4.21.1. <i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>europaea</i>	72
4.22. PAPAVERACEAE (HAŞHAŞGİLLER)	73
4.22.1. <i>Papaver rhoeas</i> L.	73
4.22.2. <i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	74
4.23. PINACEAE (ÇAMGİLLER)	75
4.23.1. <i>Pinus pinea</i> L.	75
4.24. POACEAE (BUĞDAYGİLLER)	76
4.24.1. <i>Triticum aestivum</i> L.	76
4.24.2. <i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>	77
4.24.3. <i>Avena sativa</i> L.	78
4.25. POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER)	79
4.25.1. <i>Rumex acetosella</i> L.	79
4.25.2. <i>Rumex crispus</i> L.	80
4.25.3. <i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	81
4.25.4. <i>Fagopyrum esculentum</i> Moench.	82
4.26. PORTULACACEAE (SEMİZOTUGİLLER)	83
4.26.1. <i>Portulaca oleracea</i> L.	83
4.27. RANUNCULACEAE (DÜĞÜNÇİÇEĞİGİLLER)	84
4.27.1. <i>Nigella sativa</i> L.	84
4.28. RHAMNACEAE (CEHRİGİLLER)	85
4.28.1. <i>Ziziphus jujuba</i> Mill.	85
4.29. ROSACEAE (GÜLGİLLER)	86
4.29.1. <i>Cerasus avium</i> (L.) Moench.	86
4.29.2. <i>Crataegus orientalis</i> Pall. subsp. <i>orientalis</i>	87
4.29.3. <i>Rosa canina</i> L.	88
4.30. URTICACEAE (ISIRGANGİLLER)	89
4.30.1. <i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>	89
4.31. VITACEAE (ASMAGİLLER)	90
4.31.1. <i>Vitis vinifera</i> L.	90
4.32. XANTHORRHOACEAE (ÇİRİŞGİLLER)	91
4.32.1. <i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.	91
4.33. ZINGIBERACEAE (ZENÇEFİLGİLLER)	92
4.33.1. <i>Alpinia officinarum</i> Hance	92
4.33.2. <i>Curcuma longa</i> L.	93
4.33.3. <i>Zingiber officinale</i> Roscoe	94
4.33.4. <i>Elettaria cardamomum</i> (L.) Maton	95
4.34. ZYGOPHYLLACEAE (ÇOBANÇÖKERTENGİLLER)	96
4.34.1. <i>Tribulus terrestris</i> L.	96
5. SONUÇ	106
KAYNAKLAR	107
EKLER	114

ŞEKİL DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Etnobotanik çalışmaların coğrafi bölgelere göre dağılımı (Sadıkoğlu, 1998'deki veriler temel alınarak oluşturulmuştur)	4
Şekil 1.2. Etnobotanik çalışmaların yayın türleri(Bellikçi Koyu, 2020'deki veriler temel alınarak oluşturulmuştur).....	4
Şekil 1.3. Etnobotanik kullanımı en yaygın olan taksonların bölgelere göre dağılımı (Bellikçi Koyu, 2020'deki veriler temel alınarak oluşturulmuştur)	5
Şekil 1.4. Etnobotanik çalışmalarda en sık kaydedilmiş bitkiler ve yayın sayısı (1928-2014).....	6
Şekil 2.1. Bergama antik tiyatro.....	12
Şekil 2.2. Türkiye grid (Kareleme, karelej) sistemi	13
Şekil 2.3. Bergama ilçe haritası.....	14
Şekil 2.4. Bergama ilçesinin meteoroloji istasyonu (İzmir) verilerine göre aylık ortalama sıcaklık verileri	16
Şekil 3.1. Kaynak kişilerin cinsiyet dağılımı	18
Şekil 3.2. Kaynak kişilerin yaş aralığı.....	18
Şekil 3.3. Kaynak kişilerin eğitim durumu.....	18
Şekil 3.4. Semt pazarlarından genel görünüm.....	22
Şekil 4.1. <i>Salicornia emericii</i> Duval-Jouve ©Y. Polat	24
Şekil 4.2. <i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>altissima</i> Döll ©Y. Polat	25
Şekil 4.3. <i>Pistacia terebinthus</i> L. subsp. <i>terebinthus</i> ©Y. Polat	26
Şekil 4.4. <i>Rhus coriaria</i> L. ©Y. Polat	27
Şekil 4.5. <i>Foeniculum vulgare</i> Mill. ©Y. Polat	28
Şekil 4.6. <i>Carum carvi</i> L. ©Y. Polat.....	29
Şekil 4.7. <i>Pimpinella anisum</i> L. ©Y. Polat	30
Şekil 4.8. <i>Asparagus officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i> ©Y. Polat	31
Şekil 4.9. <i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i> var. <i>millefolium</i> ©Y. Polat.....	32
Şekil 4.10. <i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Sch. Bip. ©Y. Polat	33
Şekil 4.11. <i>Helianthus annuus</i> L. ©Y. Polat	34
Şekil 4.12. <i>Helichrysum armenium</i> DC. subsp. <i>armenium</i> ©Y. Polat	35
Şekil 4.13. <i>Scolymus hispanicus</i> L. subsp. <i>hispanicus</i> ©Y. Polat.....	36
Şekil 4.14. <i>Taraxacum buttleri</i> Soest. ©Y. Polat	37
Şekil 4.15. <i>Anchusa azurea</i> Mill. ©Y. Polat	38
Şekil 4.16. <i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik. ©Y. Polat	39
Şekil 4.17. <i>Raphanus raphanistrum</i> L. subsp. <i>raphanistrum</i> ©Y. Polat	40
Şekil 4.18. <i>Cucurbita moschata</i> Duschne ©Y. Polat.....	41
Şekil 4.19. <i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl. ©Y. Polat.....	42
Şekil 4.20. <i>Elaeagnus angustifolia</i> L. var. <i>angustifolia</i> ©Y. Polat	43
Şekil 4.21. <i>Cassia acutifolia</i> Delile ©Y. Polat.....	44
Şekil 4.22. <i>Ceratonia siliqua</i> L. ©Y. Polat	45
Şekil 4.23. <i>Vigna unguiculata</i> (L.)Walp. subsp. <i>sesquipedalis</i> (L.)Werdcourt ©Y. Polat .	46
Şekil 4.24. <i>Centaurium erythraea</i> Rafn. subsp. <i>erythraea</i> ©Y. Polat	47
Şekil 4.25. <i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>veronense</i> (Schränk) H.Linb. ©Y. Polat.....	48
Şekil 4.26. <i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i> ©Y. Polat	49
Şekil 4.27. <i>Mentha x piperita</i> L. ©Y. Polat	50

Şekil 4.28. <i>Ocimum basilicum</i> L. ©Y. Polat	51
Şekil 4.29. <i>Origanum onites</i> L. ©Y. Polat	52
Şekil 4.30. <i>Rosmarinus officinalis</i> L. ©Y. Polat	53
Şekil 4.31. <i>Salvia fruticosa</i> Mill. ©Y. Polat	54
Şekil 4.32. <i>Thymbra spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i> ©Y. Polat	55
Şekil 4.33. <i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rchb.f.) Jalas ©Y. Polat.....	56
Şekil 4.34. <i>Vitex agnus-castus</i> L. ©Y. Polat	57
Şekil 4.35. <i>Cinnamomum zeylanicum</i> Blume ©Y. Polat	58
Şekil 4.36. <i>Laurus nobilis</i> L. ©Y. Polat.....	59
Şekil 4.37. <i>Linum usitatissimum</i> L. ©Y. Polat.....	60
Şekil 4.38. <i>Lawsonia inermis</i> L. ©Y. Polat.....	61
Şekil 4.39. <i>Althaea officinalis</i> L. ©Y. Polat.....	62
Şekil 4.40. <i>Abelmoschus esculentus</i> (L.) Moench. ©Y. Polat.....	63
Şekil 4.41. <i>Malva sylvestris</i> L. ©Y. Polat	64
Şekil 4.42. <i>Tilia cordata</i> Mill. ©Y. Polat.....	65
Şekil 4.43. <i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i> ©Y. Polat.....	66
Şekil 4.44. <i>Morus alba</i> L. ©Y. Polat.....	67
Şekil 4.45. <i>Morus nigra</i> L. ©Y. Polat	68
Şekil 4.46. <i>Morus rubra</i> L. ©Y. Polat.....	69
Şekil 4.47. <i>Syzygium aromaticum</i> (L.) Merrill. ©Y. Polat.....	70
Şekil 4.48. <i>Peganum harmala</i> L. ©Y. Polat	71
Şekil 4.49. <i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>europaea</i> ©Y. Polat	72
Şekil 4.50. <i>Papaver rhoeas</i> L. ©Y. Polat.....	73
Şekil 4.51. <i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i> ©Y. Polat.....	74
Şekil 4.52. <i>Pinus pinea</i> L. ©Y. Polat	75
Şekil 4.53. <i>Triticum aestivum</i> L. ©Y. Polat	76
Şekil 4.54. <i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i> ©Y. Polat.....	77
Şekil 4.55. <i>Avena sativa</i> L. ©Y. Polat.....	78
Şekil 4.56. <i>Rumex acetosella</i> L. ©Y. Polat	79
Şekil 4.57. <i>Rumex crispus</i> L. ©Y. Polat.....	80
Şekil 4.58. <i>Polygonum cognatum</i> Meissn. ©Y. Polat	81
Şekil 4.59. <i>Fagopyrum esculentum</i> Moench. ©Y. Polat.....	82
Şekil 4.60. <i>Portulaca oleracea</i> L. ©Y. Polat	83
Şekil 4.61. <i>Nigella sativa</i> L. ©Y. Polat.....	84
Şekil 4.62. <i>Ziziphus jujuba</i> Mill. ©Y. Polat.....	85
Şekil 4.63. <i>Cerasus avium</i> (L.) Moench ©Y. Polat	86
Şekil 4.64. <i>Crataegus orientalis</i> Pall. subsp. <i>orientalis</i> ©Y. Polat.....	87
Şekil 4.65. <i>Rosa canina</i> L. ©Y. Polat	88
Şekil 4.66. <i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i> ©Y. Polat.....	89
Şekil 4.67. <i>Vitis vinifera</i> L. ©Y. Polat	90
Şekil 4.68. <i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f. ©Y. Polat.....	91
Şekil 4.69. <i>Alpinia officinarum</i> Hance ©Y. Polat	92
Şekil 4.70. <i>Curcuma longa</i> L. ©Y. Polat	93
Şekil 4.71. <i>Zingiber officinale</i> Roscoe ©Y. Polat.....	94
Şekil 4.72. <i>Elettaria cardamomum</i> (L.) Maton ©Y. Polat.....	95
Şekil 4.73. <i>Tribulus terrestris</i> L. ©Y. Polat.....	96
Şekil 4.74. Çalışma alanında tespit edilen bitkilerintakson sayıları.....	98
Şekil 4.75. Çalışma alanında tespit edilen bitkilerin kullanım amaçları	99
Şekil 4.76. Çalışma alanında tespit edilen bitkilerin kullanılan kısımları.....	104

ÇİZELGE DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1.1. Etnobotanik çalışmalarda en sık kaydedilmiş bitki taksonları (1928-2014)	5
Tablo 2.1. Bergama ilçe meteoroloji istasyonun 1959-2021 yılları arasındaki aylık sıcaklık ortalamaları tablosu	15
Tablo 4.1. Bergama semt pazarlarında satışa sunulan bitkilerin ait olduğu familyaların takson sayıları	97
Tablo 4.2. Araştırma bulgularının yakın çevrede yapılan araştırmalar ile karşılaştırılması	99
Tablo 4.3. Bergama semt pazarlarında gıda amaçlısatışı yapılan bitkiler	100
Tablo 4.4. Bergama semt pazarlarında tıbbi amaçlısatışı yapılan bitkiler.....	101
Tablo 4.5. Bergama semt pazarlarında hem gıda hem de tıbbi amaçlısatışı yapılanbitkiler	102
Tablo 4.6. Bergama semt pazarlarında baharat ve aroma verici olarak satışı yapılan bitkiler	103
Tablo 4.7. Bergama semt pazarlarındaçay olarak satışı yapılan bitkiler	103
EK 1 – Kişisel Bilgiler	114
EK 2 – Anket Formu	119
EK 3 – Bergama ilçe semt pazarlarında satışı yapılan bitkilerin listesi.....	120

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ark.	: Arkadaşları
cm	: Santimetre
km	: Kilometre
km²	: Kilometre kare
MAKÜ	: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
mm	: Milimetre
M.Ö.	: Milattan Önce
subsp.	: Alttür
Tübives	: Türkiye Bitkileri Veri Servisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
var.	: Varyete
vd.	: ve diğerleri
yy	: Yüzyıl
°C	: Santigrat derece
%	: Yüzde Oranı
&	: ve

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Bergama (İzmir) Semt Pazarlarındaki Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri

Yusuf POLAT

**Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Biyoloji Anabilim Dalı**

Danışman: Doç. Dr. Neslihan BALPINAR

Temmuz, 2022

Bu çalışma, 2021-2022 yılları arasında, İzmir ili Bergama ilçesinin farklı bölgelerinde kurulan semt pazarlarında satışı yapılan bitkilere odaklanmıştır. Çalışma kapsamında ilçe merkezine ait üç farklı semt pazarlarındaki bitkilerin etnobotanik özelliklerine ilişkin veriler; farklı yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyine sahip kişiler üzerinde yapılan anketlerden elde edilmiştir. Anket çalışması, toplam 259 kaynak kişi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen verilere göre ilçe merkezindeki semt pazarlarında, toplam 34 familyaya ait 69 cins ve 73 adet tür ve alttür seviyede bitki taksonu kayıt altına alınmıştır.

Bergama (İzmir) ilçe semt pazarlarında yapılan araştırma sonucunda, etnobotanik açıdan kayıt altına alınan bitkilerden 55 taksonun gıda, 43 taksonun tıbbi ve 3 taksonun ise diğer (araç-gereç, boya ve inanç) amaçla yörede kullanım alanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma, Bergama ilçesi kültür hazinesi içinde yer alan bitkilerin etnobotanik özelliklerinin belirlenmesi ve bu bilgilerin gelecek nesillere aktarılmasının yanı sıra, doğal kaynakların doğru kullanım yöntemlerinin belirlenmesinde bilim dünyasına katkı sağlamayı da amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Bergama, Etnobotanik, Semt pazarları, Ekonomik bitkiler

SUMMARY

M.Sc. Thesis

Ethnobotanical Characteristics of Plants in Bergama (İzmir) Neighborhood Markets

Yusuf POLAT

**Burdur Mehmet Akif Ersoy University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Biology**

Supervisor: Assoc. Prof. Neslihan BALPINAR

July, 2022

This study is focused on the public bazaars set up in the different areas of Bergama district of İzmir between the years 2021-2022. The data regarding the ethnobotanical characteristics of the plants in the neighborhood markets come from the surveys conducted on people from different ages, genders and educational levels. In this study, the preliminary data were obtained from neighborhood markets in the district center in line with their using applications. Through these workings, 69 genus and 73 species and subspecies plant taxa belonging to 34 family were determined.

As a result of the research carried out in Bergama (İzmir) district bazaars, it was determined that 55 taxa were used for food, 43 taxa were used for medicinal purposes and 3 taxa were used for other (tool-gadget, paint and belief) purposes in the region. This study not only aims at determining the ethnobotanical characteristics of the plants in the cultural treasure of Bergama district and transferring this knowledge to future generations, but also make contribution to scientific world determining the methods of using natural resources correctly.

Keywords: İzmir, Bergama, Ethnobotany, Public Bazaars, Economic Plants

1. GİRİŞ

Etnobotanik terimi dünyada ilk olarak 20. yüzyıla geçilmeden hemen önce (1896) Amerikan botanikçi John W. Harsberger tarafından ortaya atılmış bir kavramdır (Heinrich vd., 2004). Kısaca tarif etmek gerekirse etnobotanik, yerel halk tarafından kullanılan bitkilerin listesi olarak tanımlanmıştır (Tütenocaklı, 2002). Etnobotanik, yaygın anlamda bir yörede yaşayan halkın bitkilerle olan ilişkisini inceleyen bir bilim dalı olarak anlatılmıştır (Birinci, 2008). Etnobotanik çalışmalar, günümüz botaniğinin en çok önem verilen ve araştırılan alanlarından biri olmasından dolayı, bu araştırma alanında pek çok muhtelif yayın yapılmıştır (Martin, 1995; Alexiades, 1996; Young, 2007). Etnobotanik çalışmalar, başta ekonomik ve tıbbi önemi olan bitkilerin tanımlanmasına ve ilaç endüstrisi için gerekli hammadde taleplerinin karşılanmasına katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, arıcılık, çiçekçilik, gıda ve kozmetik gibi sektörlerde de bu çalışmalardan yararlanılmaktadır (Altay ve Karahan, 2012).

İnsanoğlu varoluşundan beri yaşamını idame ettirebilmesi için bitkilerin hayati bir öneme sahip olduğunu bilmektir. Bitkilerden en başta gıda ve tıbbi tedavi amaçlı olmak üzere birçok amaç için faydalanılmıştır. 1957 yılında Irak'ın kuzeyinde bulunan Zagros Dağları'nın Şanidar Mağarası'nda yapılan arkeolojik çalışmalar sonucu bulunan 60 bin yıllık Neandertal (Şanidar I) mezarında, peygamber çiçeği, ebegümeci, civanperçemi, kanaryaotu, mor sümbül bitki fosillerine rastlanmıştır ki bu fosiller bitkilerle insanlar arasındaki bağı en eski kanıtı olarak bilinmektedir (Tuzlacı, 2014).

Yine diğer bir arkeolojik çalışmada elde edilen bulgulara göre Kaniş (Kanesh) harabelerinin bulunduğu Kayseri-Sivas karayolunun 20. km'sindeki Karahüyük Mahallesi sınırları içerisindeki Kültepe'de bulunan Kil tabletlerinde (M.Ö. 1974-1719) kekik, kimyon ve kişniş baharat adlarına rastlanmıştır. Hititlere ait (M.Ö. 1700-1200) 60 adet çivi yazılı Boğazköy (Çorum) yazıtlarında ilaç olarak kullandıkları birçok bitkiye yer verilmiştir (Sadıkoğlu, 1998). Hititler dönemine ait tıbbi tabletlerde adamotu, alıç, buğday, defne, dişotu, haşhaş gibi bitki adlarının kayıtlı olduğu da rapor edilmiştir (Baytop, 2001).

Hindistan, Çin, Japonya gibi ülkelerle Aztekler, İnkalar ve Mayalar gibi eski Güney ve Orta Amerika medeniyetleri daha önce Batı uygarlıkları tarafından hiç bilinmeyen birçok tıbbi bitkiyi ve bitkisel ilacı günlük yaşamlarında kullanmışlardır. Son zamanlarda ise bitkilerin geleneksel tedavilerde kullanılması Çin'de nüfusun %40'ına, Şili'de nüfusun %71'ine ve Kolombiya'da nüfusun %40'ına tekabül etmektedir. Hindistan'ın gelir

seviyesi düşük alanlarında yaşayan nüfusunda ise bu oran %65'e ulaştığı gözlemlenmiştir (Öztürk vd., 2005).

Türkiye'de ilk floristik çalışmalar, Fransız araştırmacı Joseph Pitton de Tournefort'un Kuzey ve Kuzeydoğu Anadolu'da yapmış olduğu gezilerle başlamış olup sonrasında Peter Hadland Davis ve Pierre Edmond Boisser tarafından sürdürülmüştür. P.H. Davis'in yıllarca süren araştırmalarını yayınladığı "Flora of Turkey and the East Aegean Islands" isimli 10 ciltlik eseri günümüzde floristik tüm çalışmalarda yararlanılan başlıca kaynak niteliği taşımaktadır. Ülkemizde etnobotanik ile alakalı bilimsel incelemelerin son yıllarda giderek arttığı ve bu alanda çok yönlü çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir (Alpınar ve Saçlı, 1997; Keskin ve Alpınar, 2002; Sadıkoğlu ve Alpınar, 2004).

Etnobotanik araştırmalarında çalışmanın temelini, yöre halkı tarafından yararlanılan bitkilerin bilimsel (Latince) isimleri oluşturmaktadır. Bu nedenledir ki bitkilerin, alanında uzman kişiler tarafından teşhis edilmesi ve tanımlanması bitkilerle ilgili çalışmaların güvenilirliği yönünden son derece önem arz etmektedir (Bulut, 2008). Sistematik botanikğin bu alanı günümüzde en çok araştırılan konulardan biri haline gelmiştir. Ülkemiz sadece zengin bir bitki örtüsüne değil zengin bir etnobotanik bilgi birikimine de sahiptir. Ancak hangi bölgede hangi türlerin doğal olarak yetiştiği ve bu yabancı türlerden ne kadarının yararlı bitkiler kapsamında yer aldığı henüz yeterince bilinmemektedir.

Bu tez çalışmasında İzmir ilinin Bergama ilçesinde, farklı mahallelerde kurulan semt pazarlarında satışı yapılan bitkiler etnobotanik yönden araştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırma alanı olan semt pazarlarında yerel halkın başta gıda kaynağı ve tedavi amaçlı olmak üzere bitkilerden geleneksel olarak nasıl yararlandığı konusunda yöresel bilgiler toplanmıştır. Bu sayede ülkemizin bitki-insan ilişkisi sonucu edinmiş olduğu değerlerin ortaya çıkarılması sağlanarak doğal kaynakların değerlendirilmesi ve doğru şekilde yararlanma yöntemlerinin belirlenmesinde bilim dünyasına katkı ve kaynak oluşturmak amaçlanmıştır. Aynı zamanda elde edilen bilgiler ile hem kültürel hem de biyolojik çeşitliliğe katkı sağlanacağı ve halk botanikği konusunda farkındalık oluşturacağı kanaatindeyiz.

1.1. Türkiye'de Yapılmış Olan Etnobotanik Araştırmalar

Floristik olarak değerlendirildiğinde Türkiye, dünyanın zengin ülkeleri arasında yer almaktadır. Ülkemiz, 154 familyadan 1220 cins ve 9753 tür ile temsil edilen zengin bir bitki çeşitliliğine sahiptir. Tür altı taksonlarla birlikte bu sayı 11,466'ya ulaşmaktadır. Bu

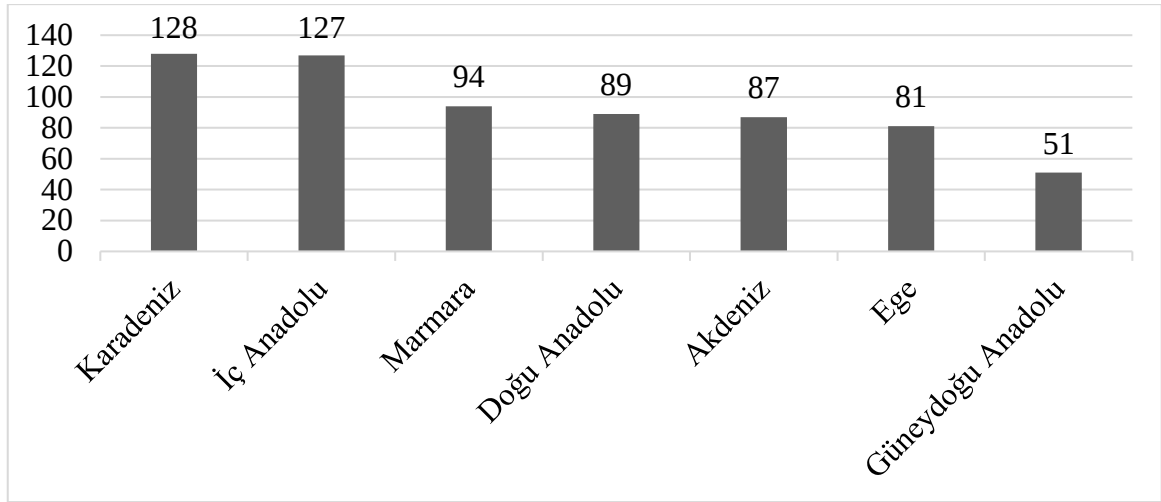
sayılaratarımı yapılanlar ve yaygın olarak dikilen yabancı bitkiler de eklendiğinde toplam sayı 11,707 taksona çıkmaktadır (Güner vd.,2012).

Etnobotanik alanında ülkemizde yapılan ilk çalışmalar, tıbbi bitkiler hakkında olmuştur. İlk baskısı 1938 yılında çıkan ve sonraki baskılarında genişletilerek sunulan “Bergama’da Şifalı Otlar ve Lokman Hekim” kitabı Osman Bayatlı (1938) tarafından yazılan ve alanın ilk eserlerinden biri olma özelliğini taşıyan bir çalışmadır. Harf Devrimi ile (1928) başlayan ve 1997 yılına kadar olan dönemde yurdumuzda yapılmış 765 adet etnobotanik çalışma bulunmaktadır. Bu etnobotanik çalışmalar, “Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi” adlı yüksek lisans tezinde rapor edilmiştir (Sadıkoğlu, 1998).

Bitkilere verilen mahalli isimler hemen hemen tüm etnobotanik alanda yapılan çalışmalarda kaydedilmiştir. Bu konuda özel olarak çalışmalar yapan Asuman Baytop yaptığı gezilerde bitkilerin Türkçe, Latince isimlerini ve yetiştiği bölgeyi kaydetmiştir. Baytop, 1968-1994 yılları arasında "Bitkilerimizin Yerli Adları" isimli makale serisinde yaklaşık 450 bitkinin yerel isimlerini rapor etmiştir (Baytop, 1968; 1989a, 1989b; 1991; 1994).

Turhan Baytop (1994), Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan “Türkçe Bitki Adları Sözlüğü” adlı eserinde 1300’ü bilimsel karşılıkları olmakla beraber, yaklaşık 4000 bitkinin mahalli isimleri yer almaktadır. Tuzlacı (2011)’nın, çoğunlukla kendi araştırmaları sırasında derlediği yerel isimleri Latince isimleri ile birlikte sunduğu “Türkiye Bitkileri Sözlüğü” de dikkat çekici çalışmalardan birisidir.

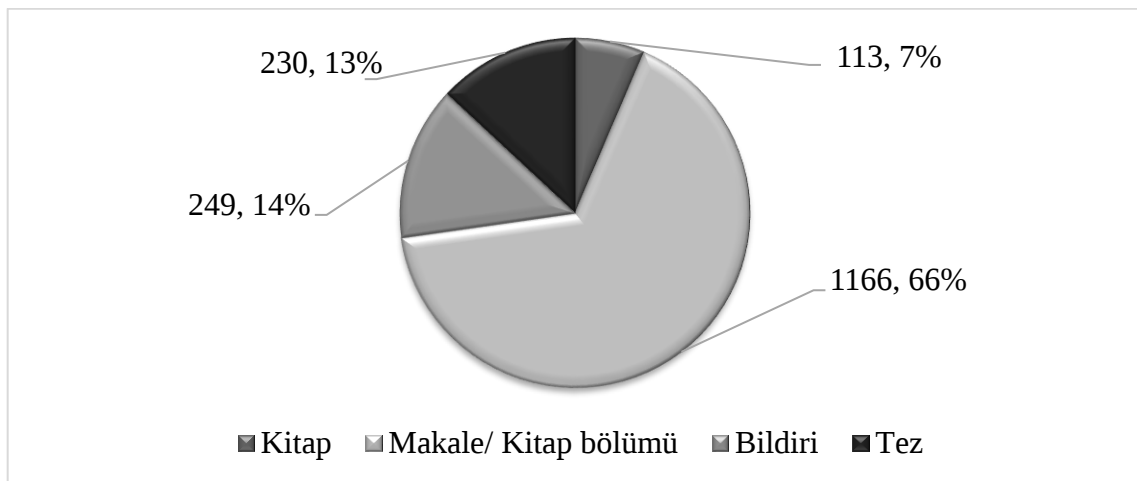
Sadıkoğlu (1998) tarafından yılında yapılan yüksek lisans tez çalışmasında, 1928 ve 1997 yılları arasında ülkemizde yapılmış olan toplam 765 etnobotanik araştırmanın değerlendirilmesi sonucu, Karadeniz Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesinde yapılan araştırmalarının diğer bölgelere göre daha yoğun olduğu belirlenmiştir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Etnobotanik çalışmaların coğrafi bölgelere göre dağılımı (Sadıkoğlu, 1998’deki veriler temel alınarak oluşturulmuştur)

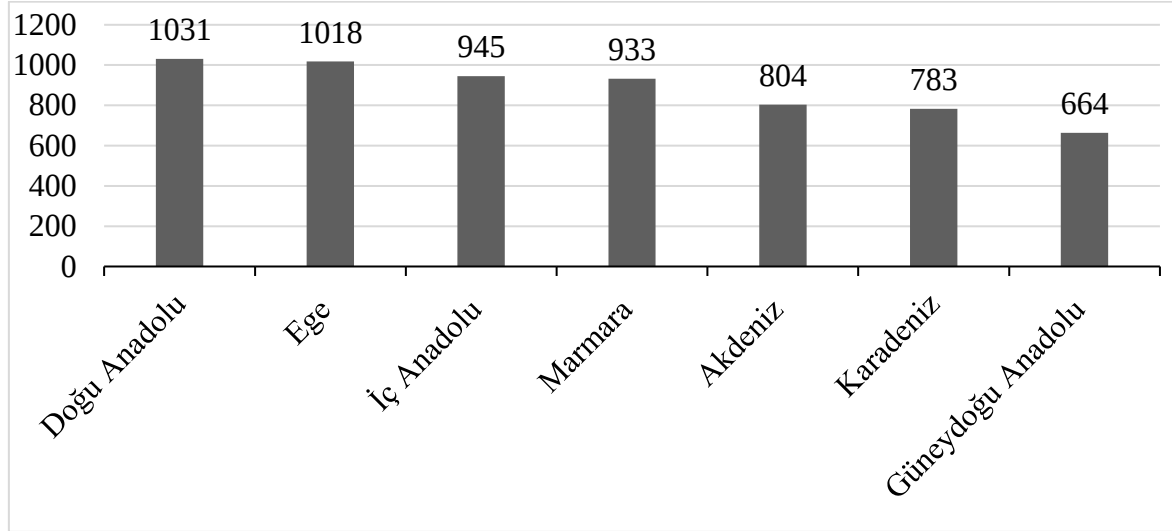
Sadıkoğlu’nun bu çalışmasına katkı olarak Güvenç ve Kendir (2010), 1998 ile 2008 yılları arasında yapılmış olan etnobotanik araştırmaları taramış ve listelemiştir. Bu listeleri Ertuğ’un (2014) “Resimli Türkiye Florası”nda yer alan ve toplam 1420 çalışmanın eklemesi yapıldığı etnobotanik bibliyografyası izlemiştir.

Bellikçi Koyu (2020) tarafından yapılan “Türkiye’nin Etnobotanik Veritabanı” isimli doktora tez çalışmasında Harf devrimi (1928) ile 2014 yılları arasında yapılmış, 1758 yayın türü farklı etnobotanik çalışmalara ulaşılmış ve bu çalışmalardan 113’ünün kitap, 230’unun tez, 1166’sının kitap/makale bölümü ve 249’unun bildiri olduğu yayınlandığı saptanmıştır (Şekil 1.2).

Şekil 1.2. Etnobotanik çalışmaların yayın türleri (Bellikçi Koyu, 2020’deki veriler temel alınarak oluşturulmuştur)

Bu çalışma ile aynı zamanda, etnobotanik kullanımı en yaygın olan taksonların bölgelere göre dağılımı saptanmıştır (Şekil 1.3). Bunlar; 1031 takson ile Doğu Anadolu Bölgesi, 1018 takson ile Ege Bölgesi, 945 takson ile İç Anadolu Bölgesi, 933 takson ile Marmara Bölgesi, 804 takson ile Akdeniz Bölgesi, 783 takson ile Karadeniz Bölgesi ve 664 takson ile Güneydoğu Anadolu Bölgesidir.

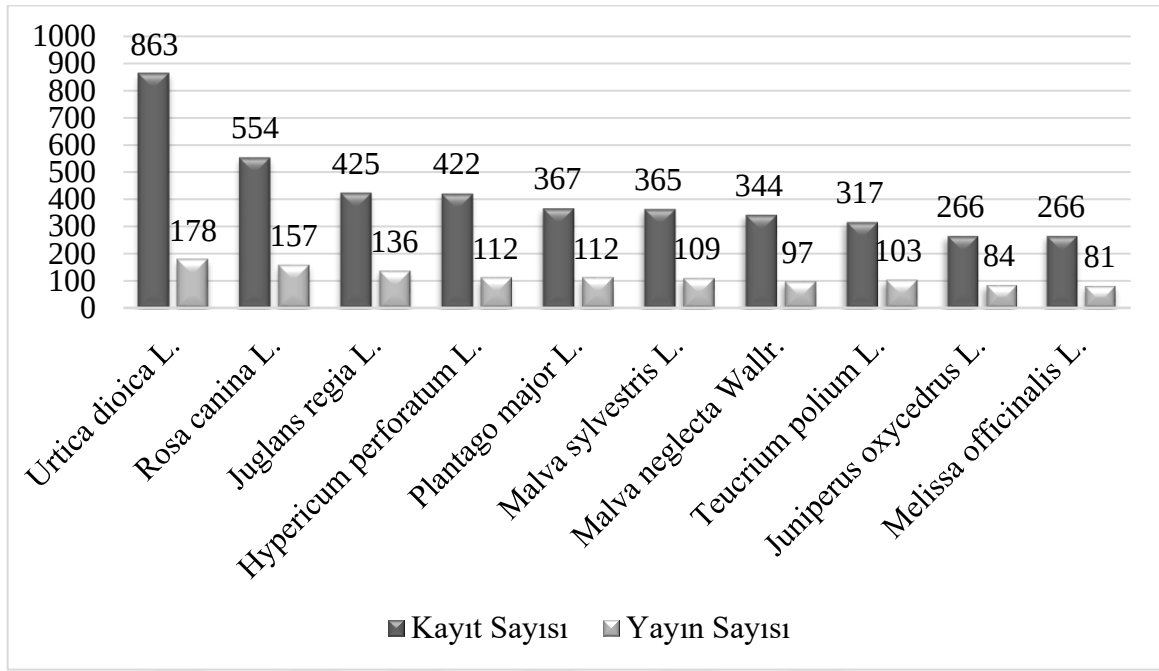

Şekil 1.3. Etnobotanik kullanımı en yaygın olan taksonların bölgelere göre dağılımı (Bellikçi Koyu, 2020'deki veriler temel alınarak oluşturulmuştur)

Yine bu çalışmada ülkemizde etnobotanik kullanımı en sık kaydedilmiş olan türlerin Isırgan, Kuşburnu ve Ceviz olduğu belirlenmiştir. Tablo 1.1 ve Şekil 1.4'de ülkemizde etnobotanik kullanımları en sık kayıt altına alınmış olan 10 bitki gösterilmektedir.

Tablo 1.1. Etnobotanik çalışmalarda en sık kaydedilmiş bitki taksonları (1928-2014)

Latince Adı	Kayıt Sayısı	Yayın Sayısı
<i>Melissa officinalis</i> L.	266	81
<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	266	84
<i>Teucrium polium</i> L.	317	103
<i>Malva neglecta</i> Wallr.	344	97
<i>Malva sylvestris</i> L.	365	109
<i>Plantago major</i> L.	367	112
<i>Hypericum perforatum</i> L.	422	112
<i>Juglans regia</i> L.	425	136
<i>Rosa canina</i> L.	554	157
<i>Urtica dioica</i> L.	863	178

Şekil 1.4. Etnobotanik çalışmalarda en sık kaydedilmiş bitkiler ve yayın sayısı (1928-2014)

1.2. Ege Bölgesi'nde Yapılmış Olan Etnobotanik Araştırmaların Kronolojik Gösterimi

Aktan ve Bilgir (1978), Ege Bölgesinde gıda kaynağı olarak kullanılan yabanisirken, kuşotu, sinirotu, tilkicen, labada gibi bitkiler ile ilgili etnobotanik araştırmalar rapor edilmiştir.

Bilgir (1982), Ege Bölgesinde yaptığı çalışmada şevketi bostan, iğnelik, deve diken, yabani pazı ve yabani semizotu gibi bazı yabancı bitkilerin etnobotanik kullanımlarını incelemiştir.

Tanker ve Sucu (1983), Ege Bölgesine kullanılan halk ilaçlarına yönelik çalışmalarında, bölgenin çeşitli yerlerinden toplam 425 ilaç toplamışlardır.

Siyamoğlu (1984), Ege Bölgesi'nde pirzola kekiği, karakan, sılcın, kudret narı gibi bitkilerin besin olarak kullanımını araştırmıştır.

Öztürk ve Arslan (1993), Afyonkarahisar ilinde halk tarafından salata, sebze, meyve ve ilaç olarak tüketimi yapılan bitkilere yer vermişlerdir.

Işık vd. (1995), Afyonkarahisar ilinde etnobotanik açıdan yapılan araştırmada meyve, sebze ve ilaç olarak kullanılan bitkiler incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Sayar vd. (1995), Muğla ili ve çevresinde yapılan etnobotanik araştırma sonucunda bazı hoş kokulu ve tıbbi bitkilerin listesine yer verilmiştir.

Honda vd. (1996), Batı Anadolu halk tıbbında kullanılan bitkiler üzerine yapılan araştırmada 40 familyadan oluşan toplam 91 takson tanımlanmıştır. 201 adet halk ilacının geleneksel tedavide yararlandığı tespit edilmiştir.

Altan ve Alçıtepe (2000), Aydın ili Kuşadası ilçesinde yapılan etnobotanik araştırmada toplam 43 bitki taksonunun kullanım alanları belirlenmiş ve yerel isimlerine yer verilmiştir.

Yücel ve Tülükoğlu (2000), Kütahya ili Gediz ilçesinde yapılan çalışmada 6 familyadan oluşan 9 türün ilaç olarak 11 farklı şekilde kullanım yöntemi belirlenmiştir. İlaç olarak kullanılan bitkilerin genellikle çiçek, yaprak ve gövde kısımlarının kullanıldığı ve %60'ının kurutulmuş bitkilerden hazırlandığı rapor edilmiştir.

Kahraman ve Tatlı (2002), Uşak ili Eşme ilçesi Umurbaba Dağı ve yakın çevresinde yapılan çalışmada 45 bitki türü tespit edilmiştir.

Akçiçek ve Vural (2003), Afyonkarahisar Kumalar dağı ve etrafında yapılmış olan etnobotanik araştırmasında toplam 70 bitki türü belirlenmiştir. Tıbbi (44), gıda (15), diğer (5) kullanım amaçlı, hayvan yemi (4) ve süs bitkisi (2) olarak kullanıldığı rapor edilmiştir.

Sadıkoğlu (2003), Aydın ili Koçarlı ilçesinde yapılan etnobotanik çalışmada 67 türe ait toplam 68 taksonun halk ilacı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bıçakçı (2004), Bergama (İzmir) yöresinde yapılan etnobotanik araştırma sonucunda 31 familyadan oluşan toplam 55 takson tespit edilmiş olup bunlardan 48'i tıbbi, 19'u gıda amaçlı, 7'sinin ise endüstriyel alanda kullanıldığı belirlenmiştir.

Ertuğ (2004), Muğla'nın Bodrum ilçesinde yapılan araştırmada toplam olarak 774 bitki türü toplanmış ancak bunların yaklaşık 400 kadarı tespit edilebilmiştir. Tespiti yapılan türlerden 52 âdeti kültivar ve egzotik türler olarak belirlenmiş ve toplamda 89 ayrı familyaya ait oldukları bildirilmiştir.

Ertuğ vd. (2004), Denizli ili Buldan ilçesinde yapılan araştırma sonucu toplanan 450 bitki örneğinden 300'ün üzerinde farklı kullanım tespit edilmiştir. En yüksek oranı 108 adet ile tıbbi amaçlı kullanıma yardımcı olan bitkiler elde etmiştir.

Tuzlacı (2004), Muğla ili Datça yöresinde yapılan etnobotanik araştırma sonucunda 26 bitki türünün farklı şekillerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sezgin (2005), Afyonkarahisar ili Şuhut yöresinde yapılan etnobotanik araştırma sonucunda bitkisel (104), hayvansal (11) ve inorganik (7) kaynağın farklı şekillerde halk ilacı olarak kullanıldıkları bildirilmiştir.

Satıl vd. (2006), Kaz dağları Milli Parkı ve etrafında yapılan etnobotanik çalışma sonucu toplam 243 bitki taksonu tespit edilmiştir (gıda 153, ilaç 130, el sanatları 41, yem 25, yakacak 16 ve farklı amaçlarda 66 kullanım).

Kazan (2007), Muğla'nın Ortaca ilçesinde yapılan araştırmada hem merkez hem de köylerde toplamda 45 familya altında değerlendirilen 80 takson tespit edilmiş olup bunlardan 61 tanesinin doğal olarak yetiştiği saptanmıştır.

Tuzlacı ve Sadıkoğlu (2007), Aydın'a bağlı Koçarlı ilçesinde yapılan çalışmada 53'ü doğal olarak yayılış gösteren, 15'i kültivar olmak üzere toplam 68 halk ilacı tespit edilmiştir.

Bulut (2008), Çanakkale ili Bayramiç ilçesinde yapılmış olan etnobotanik araştırmalar sonucunda toplam 193 bitki taksonu tespit edilmiştir (İlaç 90, gıda 68, yem 27, çay 17, süs 15, yakacak 14, baharat, baston, süpürge 9 ve boya 6).

Satıl vd. (2008), Madra Dağı (Balıkesir/İzmir)'nda yapılan araştırmada 115 bitki taksonu belirlenmiştir (52 gıda, 46 tıbbi, 14 el sanatları, 19 yem ve 10 süs bitkisi amaçlı).

Uysal (2008), Muğla'nın Köyceğiz ilçesinde yapılan çalışmada 84'ü doğal olarak yayılış gösteren olmak üzere toplam 154 bitki taksonu tespit edilmiştir. Yöre halkı tarafından çoğunlukla tedavi (126 takson) ve beslenme (30 takson) amaçlı kullanıldığı saptanan bitki taksonlarından 35'inden süpürge ve değişik eşya yapımı için, 8'inden inanç ve tütsü amaçlı, 12'sinden ise temizlik-bakım gibi farklı amaçlarla yararlanıldığı belirlenmiştir.

Vural (2008), Denizli il sınırları içindeki Honaz Dağı ve çevresinde yapılan çalışmada; 184 bitki taksonunun gıda, yem, tıbbi, el sanatları, yakacak ve diğer amaçlar için olmak üzere toplam 356 adet farklı kullanımının olduğu kaydedilmiştir.

Deniz vd. (2010), Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampüsü ve çevresinde yapılan çalışmada 36 familyaya ait 95 bitki türü ve etnobotanik özellikleri belirlenmiştir. Buna göre tespiti gerçekleştirilen taksonlardan en çok tedavi (71 takson) ve gıda (50 takson) amaçlı yararlanıldığı bildirilmiştir.

Gürdal (2010), Muğla'nın Marmaris ilçesinde yapılan çalışmada 7 hayvan yemi, 8 yakacak ve süpürge, 12 baharat ve çay, 41 gıda ve 65 tıbbi olarak kullanılan etnobotanik özelliklere sahip bitki taksonları tespit edilmiştir.

Polat ve Satıl (2010), Balıkesir ili Burhaniye ve Havran ilçelerinde yapılan etnobotanik araştırmalar sonucunda 76 familyaya ait 194 cins ve 239 tür ve alttür tespit edilmiştir (gıda 141, tıbbi 118, el sanatları 46, süs 34, yem 30 ve yakacak 20).

Sarı vd. (2010), Güney Marmara ve Ege Bölgelerinde yapılan etnobotanik araştırma sonucunda 65 familyaya bağlı toplam 168 tür rapor edilmiştir.

Çilden (2011), Aydın'da yapılan floristik ve etnobotanik çalışmada 30'u gıda, 17'si tedavi, 13'ü çeşitli amaçlar için kullanılan 60 bitki taksonu tespit edilmiştir.

Yücel vd. (2012), Afyonkarahisar ili ve çevresindeki yabani bitkilerden gıda amaçlı kullanımına ait 14 familyaya bağlı toplam 25 bitki taksonu belirlemiştir. Bu taksonların farklı şekillerde gıda olarak tüketildiği rapor edilmiştir.

Akyol ve Altan (2013), Manisa iline bağlı Maldan Köyü'nde yapılan etnobotanik araştırma sonucunda 70 familyadan oluşan 468 etnobotanik özellikler gösteren bitki taksonu tespit edilmiştir.

Alkaç (2013), Bigadiç (Balıkesir) ilçesinde yaptıkları çalışmada etnobotanik kullanımı olan 35 familyaya ait 75 bitki taksonu tespit etmiştir. *Rosaceae* 12 (%41), *Lamiaceae* 8 (%28), *Liliaceae* 5 (%17), *Cucurbitaceae* 4 (%14) en çok taksona sahip ilk dört familya olarak bildirmişlerdir.

Bulut ve Tuzlacı (2013), Manisa'nın Turgutlu ilçesinde yapılan etnobotanik çalışma sonucu 44 familyadan oluşan 76 (68 yabani, 8 kültür) bitki türü tespit edilmiştir.

Durmuşkahya ve Öztürk (2013), Manisa ilinde yapılan etnobotanik çalışmada toplam 121 (diyabet hastası ve tıbbi bitki satıcısı) kişi ile yapılan görüşmeler sonucunda 15 familyadan oluşan 27 bitkinin diyabet tedavisinde kullanıldığı rapor edilmiştir. *Origanum onites*, *Zizyphus jujuba*, *Trigonella foenum-graecum* ve *Ceracus mahaleb* türlerinin bu amaç için en çok kullanılan bitkiler olduğu bildirilmiştir.

Polat vd. (2013), Balıkesir ili Burhaniye ve Havran ilçelerinde bitkiler üzerine yapılan etnobotanik araştırmalar sonucunda el sanatlarında kullanılan 46 bitki taksonu tespit edilmiştir.

Sargın vd. (2013), Manisa ili, Alaşehir ve çevresinde geofitler üzerine yapılan etnobotanik çalışma sonucunda 8 familyadan oluşan 60 türe ait bitkilerin yöre halkı tarafından tedavi, gıda ve süs bitkisi amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sargın vd. (2013), Alaşehir (Manisa) yöresindeki tıbbi bitkilerin kullanımları hakkında aktarlarda yapılan etnobotanik çalışması sonucu 29 familyadan oluşan 52 bitki taksonu tespit edilmiştir.

Arı (2014), Afyonkarahisar ve civarında doğal olarak yetişen bitkiler üzerine yapılan etnobotanik çalışmada, 39 familyaya ait 130 tür ve türaltı takson tanımlanmıştır. Yöre halkı tarafından 178 farklı kullanımı tespit edilen çalışmada bitkilerin çoğunlukla tıbbi (%47) ve beslenme (%38) amacıyla kullanıldığı rapor edilmiştir.

Sargın vd. (2015), Manisa ili Sarıgöl yöresinde yapılmış olan etnobotanik araştırma sonucunda tıbbi amaçla 55 familyadan oluşan toplam 141 bitki taksonu tespit edilmiştir.

Bulut vd. (2017), Uşak ilinde tıbbi bitkiler üzerine yapılan etnobotanik bir ön çalışmada, geleneksel halk tedavisinde çoğunlukla gastrointestinal, solunum ve üriner sistem rahatsızlıklarında tercih edilen 38 bitki taksonu tanımlanmıştır.

Bulut vd. (2017), Denizli ilinin Acıpayam ilçesinde tıbbi bitkiler üzerine yapılan çalışmada toplamda 214 bitki örneği toplanmış, 38 familyaya ait 91 taksonun tedavi amaçlı kullanıldığı belirlenmiştir.

Akan vd. (2018), Muğla ili Ortaca yöresinde yapılan etnobotanik çalışma sonucu tespiti yapılan bitkilerin; 23'ü tıbbi, 19'u gıda, 3'ü baharat vesüs bitkisi, 2'si dini ve yem, 1'i kaşık ve tarım ilacı olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir.

Cesur ve Yüksel (2018), İzmir iline bağlı Beydağ, Kiraz ve Ödemiş ilçelerinde gerçekleştirdikleri etnobotanik çalışma sonucunda, hastalıkların tedavisine yardımcı olması amacıyla kullanılan 44 familyadan oluşan toplam 98 bitki taksonu tespit edilmiştir.

Kıncal (2018), Ula (Muğla) ilçesi ve çevresinde gerçekleştirilen etnobotanik çalışma sonucu 123 bitki taksonu tespit edilmiştir (tıbbi 71, gıda 69, eşya, yakacak ve süpürge yapımında 28, korunma ve temizlik-bakım amaçlı 2).

Selvi vd. (2018), Ege Bölgesinde yer alan Edremit Körfezinde yöre halkının gıda amaçlı kullandığı yabani otları tespit üzere yapılan etnobotanik çalışma sonucu 26 familyadan oluşan 58 takson tespit edilmiştir.

Abakay (2019), Afyonkarahisar ili Sandıklı ilçesinde yetişen doğal bitkiler hakkında yapılmış olan çalışma sonucu 28 familyadan oluşan toplam 71 bitki taksonunun kullanımı tespit edilmiştir.

Akbulut vd. (2019), Denizli ili Acıpayam ve Kale ilçesinde yapılan etnobotanik çalışma sonucunda 29 familyadan oluşan 48 bitki taksonu tespit edilmiştir.

Akkavak Zurnacı (2019), Denizli iline bağlı 8 ilçede yapılan etnobotanik çalışmada, 70 familya, 170 cinse ait 217 takson tanımlanmıştır. Bunlardan 2 tanesi endemik özellik taşımaktadır. Bitki taksonları içinde en çok kullanım amacının gıda (145 takson) ve tedavi (106 takson) olduğu rapor edilmiştir.

Aladı vd. (2019), Balıkesir ili Ayvalık, Burhaniye, Edremit ve Gömeç ilçelerinde bulunan 12 halk pazarlarında yapılan etnobotanik bir araştırma sonucu 13 familyadan oluşan toplam 33 takson belirlenmiştir.

Eroğlu Erik (2019), Afyonkarahisar iline bağlı 1 ilçe, 2 belde ve 19 köyde yürütülmüş olan çalışmada 43 familyaya ait 102 bitki taksonunun etnobotanik özelliklere sahip olduğu belirlenmiştir.

Keskin (2019), Muğla ili Yatağan ilçesi ve çevresinde yapılan etnobotanik araştırmada 58 familyadan oluşan toplam 129 tür tespit edilmiştir (tedavi 83, gıda 75, eşya yapımı 17, hayvan yemi 16, süs bitkisi 15, yakacak 6, boyar bitki 3 ve diğer 29).

Sarıkaya Batkan (2019), Denizli ili Çardak ilçesinde yapılan etnobotanik araştırma sonucunda 89 türe ait toplam 125 farklı kullanım tespit edilmiştir.

Şahin (2019), İzmir ili Kemalpaşa ilçesinde yapılan etnobotanik çalışmada 45 familyadan oluşan toplam 87 bitki taksonu tespit edilmiştir.

Tavas (2019), Kütahya ili Emet ilçesinde yapılan etnobotanik çalışmada 16 türe ait 20 bitki örneği tespit edilmiştir (gıda 11, çay 7, baharat 2 ve kozmetik 2).

Gürdal ve Tunç (2020), Muğla ili Fethiye ilçesi semt pazarlarında tıbbi bitki olarak satılan bitkiler üzerine yapılan etnobotanik araştırmada 11 familyadan oluşan toplam 22 bitki taksonu tespit edilmiştir.

Karabay ve Sarıkaya (2021), 2019-2020 yılları arasında Afyonkarahisar'da aktarla yapılan etnobotanik çalışmalar sonucu 50 farklı bitkinin satıldığı tespit edilmiştir.

Kıncal ve Ceylan (2021), 2016-2018 yılları arasında Muğla ili Ula ilçesi ve mahallelerinde yapılan etnobotanik çalışma sonucunda 53 familyaya ait toplam 123 bitki türü kaydedilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Araştırma Alanının Genel Tanımı

2.1.1. Tarihi

Bilinen en eski adı Pergamon olan Bergama, M.Ö. 3000'e kadar giden tarihi bir geçmişe sahiptir. Perg(Berg) anlamı en eski Anadolu dillerinden olan Luvice'ye göre ulaşılması güç, yüksek yer, dağ, tepe anlamına gelmektedir. Latince Pergamon, Fransızca Bergame, Türkçe ise Bergama olarak kullanılmaktadır.

2014 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası kentleri arasına giren Bergama, İzmir'in ilk Dünya mirası kentidir. İlklerin şehri olarak ifade edilen kent, eczacılığın babası olan Hekim Galenos'un doğduğu yer, Parşömen olarak bilinen Bergama kağıdının anavatanı, dünyanın en dik tiyatrosuna sahip şehir (Şekil 2.1) ve Anadolu'da bulunan İncil'de ismi geçen yedi kiliseden birine sahip şehir gibi pek çok nitelemeye sahiptir (Anonim, 2022a).

Şekil 2.1. Bergama antik tiyatro

Arkaik belgelerde Pergamonos veya Pergamon olarak geçen kentin ismi, Anadolu'da Müstahkem Mevkii veya Kale anlamına gelmektedir. Bergama'nın Kale Dağı eski yerleşme alanları dışında Bakırçay havzasında birçok höyük bulunmaktadır. Höyüklerde yapılan arkeolojik incelemeler sonucunda şehrin yerleşim tarihinin M.Ö. 3000 (Eski Tunç Çağı) yıllarına kadar gittiği anlaşılmıştır.

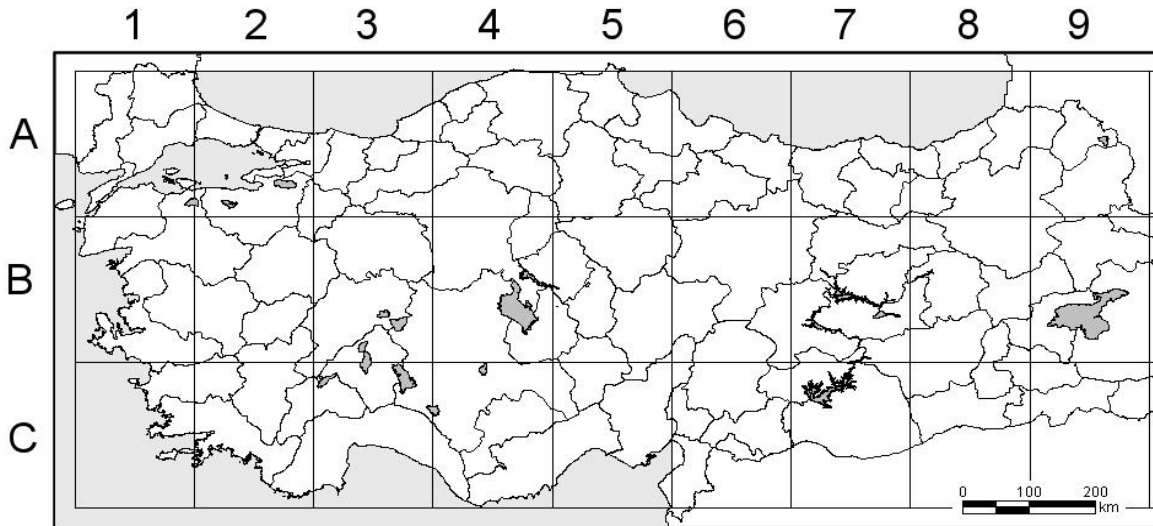
2.2. Türk Hâkimiyeti Dönemi

Bergama özellikle 14. ve 15. yy’larda büyük ilerleme göstererek Bakırçay havzası yönünde gelişme göstermiştir. 1841 yılına kadar kasaba olan Bergama 1867 yılında ilçe statüsüne geçmiştir. Balıkesir’e bağlı olan ve kısa bir süreliğine Manisa’ya bağlanmış olan Bergama, 1875 yılında İzmir’e bağlanmıştır.

Yüzyıllarca Osmanlı egemenliğinde yaşayan Bergama, 12 Haziran 1919’da Yunanlılar tarafından işgale uğramış olsa da Kurtuluş Savaşı zaferi sonucu 14 Eylül 1922 yılında işgalden kurtulmuştur. Mustafa Kemal Atatürk 1934 senesinde Batı Anadolu ve çevresini kapsayan yurt ziyaretinde 13 Nisan tarihinde Bergama’ya gelerek şehri gezer. Bergama’nın ve İzmir’in ileri gelen kişileriyle Halkevinde bir toplantı düzenler. Toplantıda ilçenin istikbali için mühim kararlar alınır. Bergama’nın tanıtılması için alınan en önemli karar dünya çapında uluslararası bir festival düzenlenmesidir (Anonim, 2022b).

2.3. Coğrafi Konumu

Araştırma alanı olan İzmir ili Bergama ilçesi, Ege Bölgesi’nin kuzey batısında yer almaktadır. P.H. Davis’in (1965) grid (Karelaj) kareleme sistemine göre “B1” karesinde bulunmaktadır (Şekil 2.2).

Şekil 2.2. Türkiye grid (Kareleme, karelaj) sistemi

İlçenin doğusu Soma (Manisa) ve Kınık (İzmir) ilçeleri, batısı Dikili (İzmir) ve Ayvalık (Balıkesir) ilçeleri, kuzeyi Balıkesir ilçelerinden İvrindi ve Burhaniye, güneyde kalan kısmı ise Aliaga (İzmir) ilçesi ile çevrilidir. İzmir şehir merkezine uzaklığı 107

km²'dir. Kuruluş tarihi 1869 yılı olarak kabul edilen Bergama Belediyesi'nin, 6360 sayılı ve 01.04.2014 tarihli kanunda belde ve köylerin mahalle olması sonrası 18'i merkezde olmak üzere toplam 137 mahalle sayısına ulaşmıştır. Yüz ölçümü olarak (1573 km²) Bergama, İzmir'in en büyük ilçesidir. 2018 yılı TÜİK kayıtlarına göre toplam nüfusu 103.185 olan Bergama, yoğunluk bakımından İzmir'in 13. ilçesidir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3. Bergama ilçe haritası

İlçe güneyde Yunt Dağı (1344 m) ve kuzeyde Madra Dağı (1051 m) ile çevrili uzunluğu 45 km, genişliği 15 ile 20 km arasında değişmekte olan Bakırçay ovasında kurulmuştur. İlçenin en önemli gelir kaynaklarının temelini hayvancılık ve tarım oluşturmaktadır. Yöre halkının geçimini sağladığı önemli tarım ürünleri zeytin, tütün, pamuk, mısır, domates ve buğday sayılabilir. Ayrıca Fıstık çamı yetiştiriciliği yörenin önemli geçim kaynaklarından biridir. Madencilik açısından da zengin bir potansiyele sahip olan ilçede, altın, granit, mermer, taş ve perlit ocakları bulunmaktadır. Kent doğal suları ve kaplıca suları yönünden oldukça zengin olup merkeze bağlı Bahçelievler mahallesinde Jeotermal ısıtma sisteminden faydalanılmaktadır.

2.4. İklim

Bakırçay Havzası yerleşim yerlerinden birisi olan Bergama, yükseltisi fazla olmayan ve yıl içinde çeşitli hava kütlelerinin etkisinde kalan bir alan olarak göze çarpmaktadır (Ölgen, 2002). Yükselti ve orografik şartlar Ege Denizinden gelen ılıman etkilerin iç kısımlara kadar sokulmasına imkân sağlar. Bergama’da yer alan meteoroloji istasyonunun verilerinden elde edilen sonuçlara göre yıllık ortalama sıcaklık 16 °C’dir. Mevsimlere göre dağılımında da kış mevsimi sıcaklık ortalaması 7,5 °C, ilkbahar ortalaması 14,3 °C, yaz ortalaması 25,2 °C ve sonbahar ortalama sıcaklığı da 17 °C’dir (Koçman, 1993).

Kışlar yağışlı ve ılık, yazları ise kurak ve sıcak geçen Bergama’da tipik Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Gec eile gündüz arasında 15-20 °C’lik sıcaklık farkı gözlemlenmektedir. Rüzgârlar kış ve yaz yıldız (kuzey), karayel (kuzeybatı) ve poyraz (kuzeydoğu) şeklindedir.

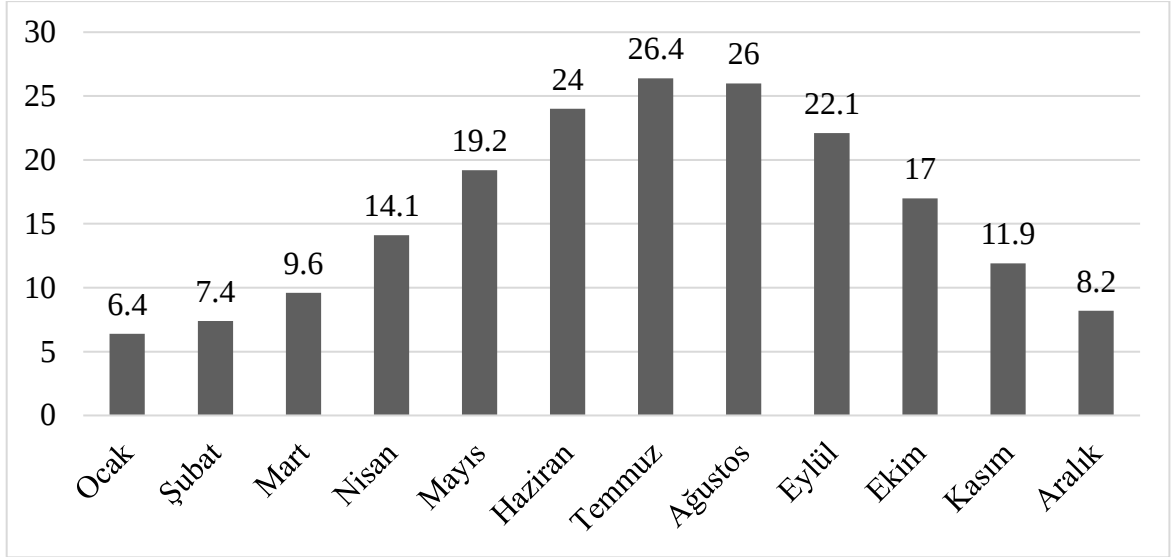
2.5. Sıcaklık Değerleri

Araştırma alanımızın iklimsel veri değerlerini tespit etmek amacıyla en yakın meteoroloji istasyonu olan Bergama istasyonundan elde edilen veriler doğrultusunda incelenmiştir. Araştırma alanındaki sıcaklık değerleri Nisan ayı itibari ile artmakta, Temmuz ayı ile en yüksek değerlere ulaşmakta ve Ağustos ayı ile birlikte azalma eğilimi göstermektedir. Ocak ayında ise en düşük sıcaklık değerleri hissedilmektedir.

Çalışma alanının sıcaklıkla ilgili bilgileri İzmir Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü arşivinden 1959-2021 yılları arasındaki verilerin değerlendirilmesiyle elde edilmiştir (Tablo 2.1; Şekil 2.4).

Tablo 2.1. Bergama ilçe meteoroloji istasyonunun 1959-2021 yılları arasındaki aylık sıcaklık ortalamaları tablosu

Ay	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Ortalama Sıcaklık	6,4	7,4	9,6	14,1	19,2	24	26,4	26	22,1	17	11,9	8,2

Şekil 2.4. Bergama ilçesinin meteoroloji istasyonu (İzmir) verilerine göre aylık ortalama sıcaklık verileri

2.6. Yağış Değerleri

Bergama ilçesinin, yıllık yağış miktarı meteoroloji (İzmir) istasyonunun verilerine göre ortalama 677,3 mm'dir. Yağışlar en fazla Aralık, Ocak ve Şubat aylarında düşmektedir. İlçede Aralık ayı en yağışlı ay, Temmuz ayı ise en kurak aydır. Eylül ayından itibaren artmaya başlayan yağışlar en yüksek değere Aralık'ta ulaşır ve Ocak ayı itibarıyla yağış miktarları düşmeye başlar.

3. MATERİYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

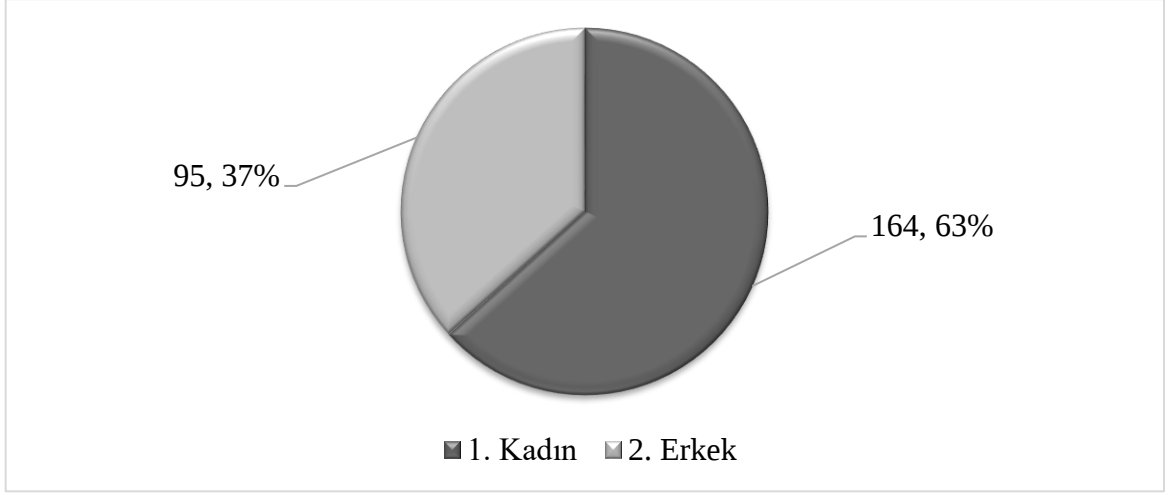
Araştırmanın materyali, 2021 ve 2022 yılında İzmir iline bağlı Bergama ilçesinde bulunan Pazartesi, Çarşamba ve Cumartesi günleri farklı mahallelerde kurulan semt pazarları oluşturmaktadır. Semt pazarları 2021 yılı Temmuz ayı ile 2022 Haziran ayı arasında periyodik aralıklarla ziyaret edilerek satışı yapılan bitkilerin, yerel halk ile yüz yüze görüşmeler neticesinde ve literatür çalışmaları ile toplanan data lar doğrultusunda tespiti yapılan etnobotanik amaçla kullanımı olan bitkiler oluşturmaktadır.

3.2. Yöntem

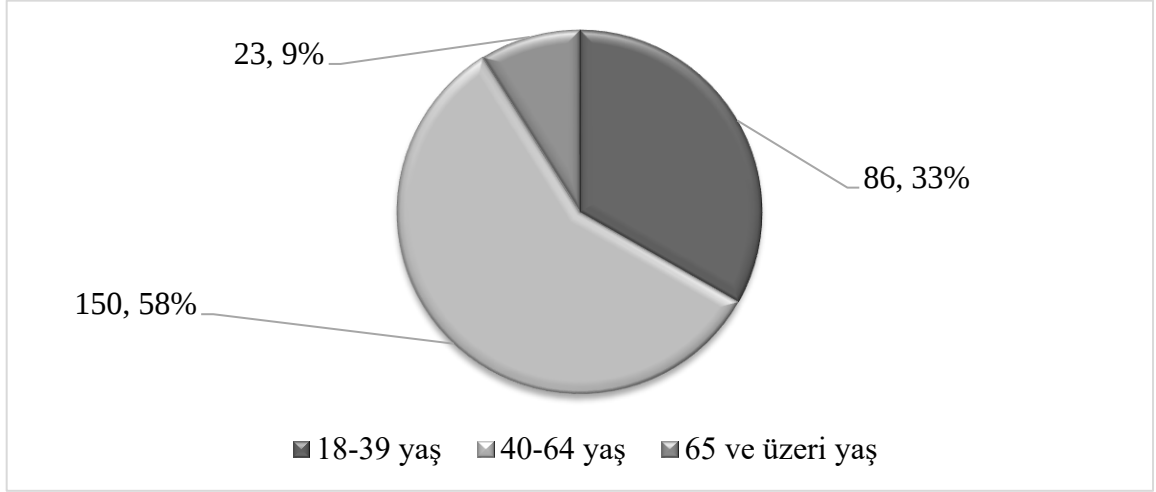
3.2.1. Kaynak Kişiler

Bergama ilçe merkezinde farklı mahallelerde kurulan pazarlarda satışı yapılan bitki türlerinin tespit edilmesi amacıyla ürünü satan kişiler ve bu ürünleri tercih eden farklı yaş, cinsiyet ve eğitim durumuna sahip toplam 259 kaynak kişi ile anketler gerçekleştirilmiştir.

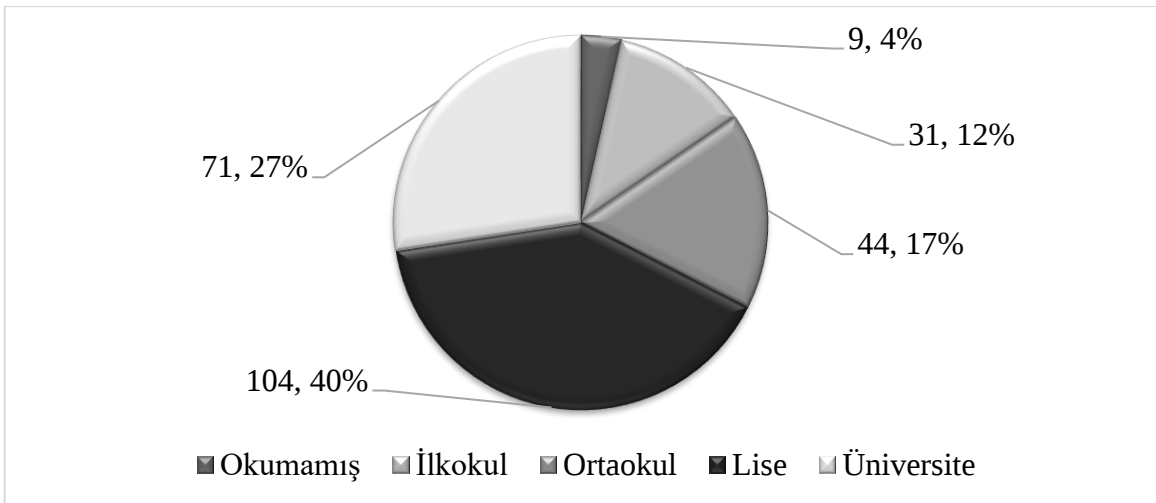
Kaynak kişilerin 95'i erkek 164'ü kadındır (Şekil 3.1). Kaynak kişilerin, 86'sının yaşları 18 ile 39 arasında 150'sinin yaşları 40 ile 64 arasında ve 23 kişinin yaşları da 65 ve üstüdür (Şekil 3.2). Kaynak kişilerin eğitim durumlarına bakıldığında ise; 71'i üniversite mezunu, 104'ü lise mezunu, 44'ü ortaokul mezunu, 31'i ilkokul mezunu ve 9'u ise okumamıştır (Şekil 3.3). Görüşme yapılan kaynak kişilere kayıt numarası verilmiştir. Kaynak kişilerin kayıt numarası, isim ve soyisimleri, eğitim ve yaş bilgileri hakkında veriler Ekler kısmında (Ek-1) gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Kaynak kişilerin cinsiyet dağılımı

Şekil 3.2. Kaynak kişilerin yaş aralığı

Şekil 3.3. Kaynak kişilerin eğitim durumu

3.2.2. Pazar Araştırmaları

Bergama ilçesinde yaşayan halkın etnobotanik açıdan satın aldığı bitkileri araştırmak amacıyla farklı günlerde kurulan 3 semt pazarı ziyaret edilmiştir. Gezilen pazarlar: İşlamsaray Mahallesi (Pazartesi Pazarı), Gaziosmanpařa Mahallesi (arřamba Pazarı) ve Maltepe Mahallesi (Cumartesi Pazarı). Bu semt pazarlarına 2021 Temmuz ayı ile 2022 Haziran ayı arasında düzenli aralıklar ile gidilerek satışı yapılan ürünler hakkında bilgiler kayıt altına alınmıştır (şekil 3.4).

Şekil 3.4. Semt pazarlarından genel görünüm

3.2.3. Anket Çalışması

Türkiye'nin hemen her bölgesinde özellikle yenilen otlarla ilgili bilgi anadan kıza kuşaklar boyu aktarılmıştır. Yenilebilir otları toplamak, yenebilir hale getirmek üzere pişirmek ya da kurutup kışa hazırlamak genellikle kadınların bilgi birikimi içindedir. Yapılan görüşmeler sonucu ot toplama kültürü Bergama ilçesinde anadan kıza aktarım ve büyüklerinden (anne, baba, dede ve nine) öğrenme şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirdiği Bergama ilçesinde yaşayan yöre halkına, semt pazarlarında satışı yapılan bitkilerin yerel isimleri, bitkinin kullanım amacı, bitkinin kullanılan yeri ve bitkinin nasıl kullanıldığına ait bilgiler içeren 18 sorudan oluşan anket sorular yöneltilmiştir. Araştırma için hazırlanan bu anket hakkında veriler Ekler kısmında (Ek-2) gösterilmiştir.

Anket sonucunda kullanımları tespit edilen bitkilerin pazarda satılan kuru veya yaş formlarının fotoğrafı çekilmiş ve bu fotoğraflara araştırma bulguları kısmında yer verilmiştir. Bitkilerin teşhisinde başta “Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Davis, 1965-1988)” olmak üzere “Ege Bölgesi Bitki Örtüsü (Öztürk vd.,1990)”, “Tohumlu Bitkiler Sistematigi (Seçmen vd., 1998)”, “Botanik Kılavuzu (Baytop, 1998)” gibi farklı kaynaklardan ve internet adreslerinden yararlanılmıştır. Bitkilerin yerel isimleri anketek atılan kişilere sorularak belirlenmiştir. Yerel isimlerin karşılaştırılmasında “Türkçe Bitki Adları Sözlüğü (Baytop,1994)” ve “Türkiye Bitkileri Listesi Damarlı Bitkiler (Güner vd., 2012)” kitapları kaynak alınmıştır.

Kaynak kişiler ile belirlenen bitkilerin hangi familyaya ait oldukları alfabetik sıra ile araştırma bulguları bölümünde verilmiştir. Öte yandan bitki taksonlarının kullanım şekilleri, kullanım amaçları ve familyalarına uygun farklı tablolar haline dönüştürülmüştür.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Araştırma sonucunda, Bergama semt pazarlarında satışı yapılan bitkilerden etnobotanik kullanımı bulunan 34 familya, 69 cinse ait 73 bitki taksonu tespit edilmiştir.

4.1. AMARANTHACEAE (HOROZİBİĞİGİLLER)

4.1.1. *Salicornia emericii* Duval-Jouve

Şekil 4.1. *Salicornia emericii* Duval-Jouve ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Deniz börülcesi	Yerel İsmi: Börülce
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısım
Kullanma Şekli: Börülceler yumuşayınca kadar, kapağı kapatılmadan haşlanır. Haşladıktan sonra, zeytinyağı, limon ve ezilmiş sarımsakla hazırlanan sos ile salatası yapılır.	
Kaynak Kişi:HK1, ME2, EG3	

4.1.2. *Beta vulgaris* L. var. *altissima* Döll

Şekil 4.2. *Beta vulgaris* L. var. *altissima* Döll ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Şeker Pancarı	Yerel İsmi: Şeker Pancarı
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Kök
Kullanma Şekli: Çiğ tüketilir. Haşlanarak yenir.	
Kaynak Kişi: NK4, KY5, ÖÖ6	

4.2. ANACARDIACEAE (MENENGİÇGİLLER)

4.2.1. *Pistacia terebinthus* L. subsp. *terebinthus*

Şekil 4.3. *Pistacia terebinthus* L. subsp. *terebinthus* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Menengiç	Yerel İsmi: Menengiç, Çitlenbik
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Tohum, Meyve, Yaprak
Kullanma Şekli: Gıda: Öğütülerek tohumlarından kahve yapılır. Meyveleri yenir. Tıbbi: Mide ağrısına karşı taze yaprakları haşlanarak yenir.	
Kaynak Kişi: ZY7, NÖ8, ZÇ13, ÖÖ14, SG12	

4.2.2. *Rhus coriaria* L.

Şekil 4.4. *Rhus coriaria* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Sumak	Yerel İsmi: Sumak
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Olgunlaşan meyveleri dövülerek baharat olarak kullanılır.	
Kaynak Kişi: ÖT9, VB10, GS11, MT15	

4.3. APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)

4.3.1. *Foeniculum vulgare* Mill.

Şekil 4.5. *Foeniculum vulgare* Mill. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Rezene	Yerel İsmi: Rezene, Arapsacı
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Tohum, Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Gıda: Kurutularak baharat şeklinde kullanılır. Tıbbi: Anne sütü arttırıcı ve bebeklerde gaz giderici olarak tohumları demlenerek kullanılır.	
Kaynak Kişi: NY16, TU17, FC20, TK21	

4.3.2. *Carum carvi* L.

Şekil 4.6. *Carum carvi* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kimyon	Yerel İsmi: Kimyon
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Gıda: Öğütülerek yemeklerde kullanılır. Tıbbi: Tohumları ezilerek gaz, hazımsızlık, şişkinlik ve mide bulantısına karşı yenir.	
Kaynak Kişi: FÇ18, NB24, Hİ25, BB26	

4.3.3. *Pimpinella anisum* L.

Şekil 4.7. *Pimpinella anisum* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Anason	Yerel İsmi: Anason
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Tohumları ezilerek gaz söktürücü ve sindirim sistemi rahatsızlığına karşı kullanılır.	
Kaynak Kişi: ES19, HK22, SA23, BY27	

4.4. ASPARAGACEAE (KUŞKONMAZGİLLER)

4.4.1. *Asparagus officinalis* L. subsp. *officinalis*

Şekil 4.8. *Asparagus officinalis* L. subsp. *officinalis* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kuşkonmaz	Yerel İsmi: Kuşkonmaz
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Taze iken yemeği yapılır. Yemeklik doğranan soğan, zeytinyağında kavurduktan sonra üzerine kuşkonmazlar ilave edilip kavrulur. Sonrasında üzerine un, sirkeve tuz ile karışım yapıp yemeğe eklenir beş dakika daha pişirilir.	
Kaynak Kişi: MP28, AÖ29, MS30, SÖ31	

4.5. ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER)

4.5.1. *Achillea millefolium* L. subsp. *millefolium*. var. *millefolium*

Şekil 4.9. *Achillea millefolium* L. subsp. *millefolium* var. *millefolium* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Civanperçemi	Yerel İsmi: Civanperçemi
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Yaprak, Çiçek
Kullanma Şekli: Bitki kurutularak çay şeklinde idrar artırıcı ve hemoroit tedavisine karşı kullanılır.	
Kaynak Kişi: İE32, YG36, SÇ38	

4.5.2. *Tanacetum parthenium*(L.) Sch. Bip.

Şekil 4.10. *Tanacetum parthenium* (L.) Sch. Bip. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Beyaz papatya	Yerel İsmi: Papatya
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Toprak üstü kısmı, su ile kaynatılarak gaz giderici, mide ve karın ağrısına karşı içilir.	
Kaynak Kişi: İÇ33, AE34, ŞY39	

4.5.3. *Helianthus annuus* L.

Şekil 4.11. *Helianthus annuus* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Ayçiçeği	Yerel İsmi: Çiğdem, Ayçiçeği, Çekirdek
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Tohumları yenir, yağı çıkartılır yemeklerde kullanılır.	
Kaynak Kişi: EP35, GM46, FY47	

4.5.4. *Helichrysum armenium* DC. subsp. *armenium*

Şekil 4.12. *Helichrysum armenium* DC. subsp. *armenium* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Altınotu	Yerel İsmi: Altınotu
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Çiçek
Kullanma Şekli: Çiçekler kurutulduktan sonra su ile kaynatılarak, mide ağrısına karşı içilir.	
Kaynak Kişi: MT37, FG51, AD52, GHY53	

4.5.5. *Scolymus hispanicus* L. subsp. *hispanicus*

Şekil 4.13. *Scolymus hispanicus* L. subsp. *hispanicus* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Şevketi Bostan	Yerel İsmi: Şevketi Bostan, Akkız
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı, Kök
Kullanma Şekli: Kuzu etli Şevketi bostan: Bitkinin kök kısımları ile taze yeşil kısımları ayıklanarak iri parçalar halinde doğranır. Tencereye konulan soğanlar yağda hafif kavurup üzerine kuşbaşı şekilde doğranmış kuzu eti eklenir. Etler suyunu çektikten sonra üzerine şevketi bostanlar eklenir, 15- 20 dakika daha kapağı kapalı olarak pişirilir. Tuz ve su eklenip 35-40 dakika daha bitkinin beyaz kısımları yumuşayınca kadar pişirilir. Limon suyu ve un ile yemeğin terbiyesi hazırlanır. Yemeğin suyundan 2-3 kaşık eklenerek terbiyenin kesilmemesi sağlanır ve acele etmeden yemeğe eklenir. 3-5 dakika kadar kısık ateşte pişirilir.	
Kaynak Kişi: EY40, EG41, SÖ42, AT54, Aİ55	

4.5.6. *Taraxacum buttleri* Soest.

Şekil 4.14. *Taraxacum buttleri* Soest. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Karahindiba	Yerel İsmi: Karahindiba
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Yaprak
Kullanma Şekli: Gıda:Taze yaprakları yenir. Salatası yapılır. Tıbbi: İdrar söktürücü ve tansiyon düşürücü olarak kurutularak çayı içilir.	
Kaynak Kişi: HHA43, TK44, ME45, AK57	

4.6. BORAGINACEAE (HODANGİLLER)

4.6.1. *Anchusa azurea* Mill.

Şekil 4.15. *Anchusa azurea* Mill. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Sığır Dili	Yerel İsmi: Sığır Dili
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Böreklerle iç harç olarak kullanılır. Kavurması yapılır.	
Kaynak Kişi: GD48, MY49, ES50, YG58, SG59	

4.7. BRASSICACEAE (TURPGİLLER)

4.7.1. *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

Şekil 4.16. *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Çoban Çantası	Yerel İsmi: Çoban Çantası
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Bitkinin müshil etkisinden dolayı kurutulmuş toprak üstü kısımları çay olarak içilir.	
Kaynak Kişi: KA56, AK57, YG58, FC212	

4.7.2. *Raphanus raphanistrum* L. subsp. *raphanistrum*

Şekil 4.17. *Raphanus raphanistrum* L. subsp. *raphanistrum* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Eşek turpu	Yerel İsmi: Turp Otu
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Soğanla birlikte kavrulup yemek olarak tüketildiği gibi yaprakları haşlanıp üzerine limon sıkılarak salata olarak ta tüketilir.	
Kaynak Kişi: FK64, NÜ65, UA60, ÖÖ61	

4.8. CUCURBITACEAE (KABAKGİLLER)

4.8.1. *Cucurbita moschata* Duschesne

Şekil 4.18. *Cucurbita moschata* Duschesne ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Bal kabağı	Yerel İsmi: Bal kabağı
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Meyve, Tohum
Kullanma Şekli: Bitkinin meyvesinden tatlı, börek ve yemek yapılır. Tohumları çerez olarak tüketilir.	
Kaynak Kişi: NU,62, BK76, DİŞ251,	

4.8.2. *Lagenaria siceraria*(Mol.) Standl.

Şekil 4.19. *Lagenaria siceraria* (Mol.) Standl. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Uzun kabak	Yerel İsmi: Su kabağı
Kullanma Amacı: Araç-Gereç	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Eşya, araç- gereç yapımında kullanılmaktadır. Süs eşyası yapılır.	
Kaynak Kişi: OÖ66, BK67, AD68, HM78	

4.9. ELAEAGNACEAE (İĞDEGİLLER)

4.9.1. *Elaeagnus angustifolia* L. var. *angustifolia*

Şekil 4.20. *Elaeagnus angustifolia* L. var. *angustifolia* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: İğde	Yerel İsmi: İğde
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Meyvesi yenir.	
Kaynak Kişi: TD69, ARD70, HK81, YK82	

4.10. FABACEAE (BAKLAGİLLER)

4.10.1. *Cassia acutifolia* Delile

Şekil 4.21. *Cassia acutifolia* Delile ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Sinameki	Yerel İsmi: Sinameki
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Çiçek, Yaprak
Kullanma Şekli: Bitkinin yaprakları kurutularak çay şeklinde müshil etkisi için kullanılmaktadır.	
Kaynak Kişi: EC71, AD90, UFA91, ÖA88, NT89	

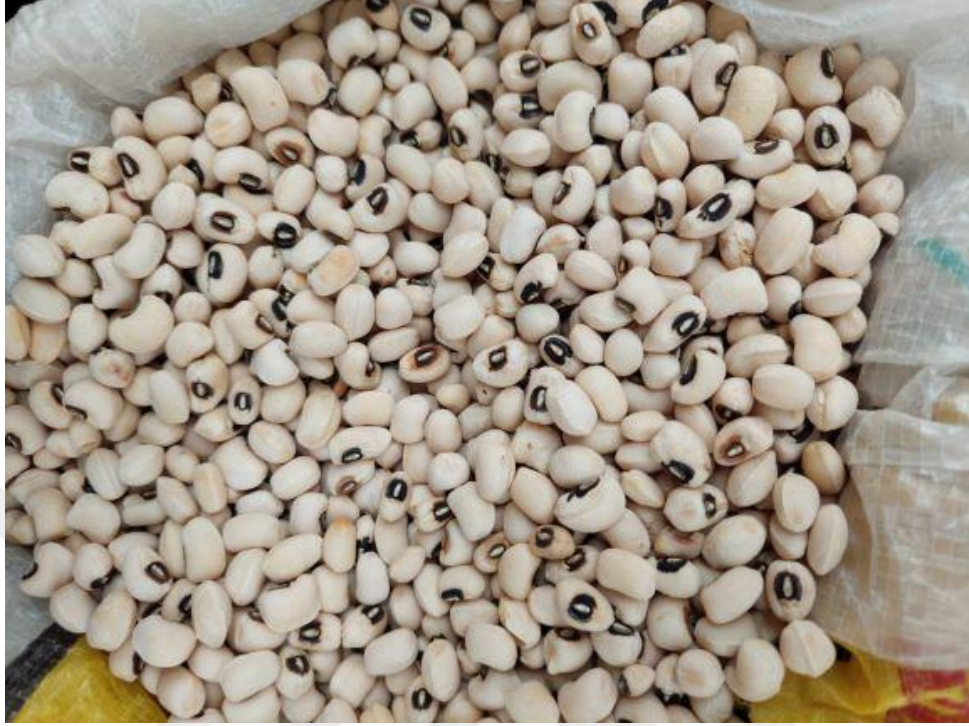
4.10.2. *Ceratonia siliqua* L.

Şekil 4.22. *Ceratonia siliqua* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Keçiboynuzu	Yerel İsmi: Keçiboynuzu
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Olgunlaşmış meyveleri yenir ve pekmezi yapılır.	
Kaynak Kişi: UB72, ÖP92, FY93, SÇ94	

4.10.3. *Vigna unguiculata* (L.)Walp. subsp. *sesquipedalis* (L.) Werdcourt

Şekil 4.23. *Vigna unguiculata* (L.)Walp. subsp. *sesquipedalis* (L.)Werdcourt  Y. Polat

Türkçe İsmi: Börülce	Yerel İsmi: Börülce
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Tohum, Meyve
Kullanma �ekli: Meyve ve tohumlarının yemeği yapılarak yenir.	
Kaynak Kişi: N�73, M�74, FV75, HP99	

4.11. GENTIANACEAE (GENTİİYANGİLLER)

4.11.1. *Centaurium erythraea* Rafn. subsp. *erythraea*

Şekil 4.24. *Centaurium erythraea* Rafn. subsp. *erythraea* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kırmızı Kantaron	Yerel İsmi: Kırmızı Kantaron
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Zeytinyağı karışımından yapılan yağ ile yanık ve yaralarda kullanılır. Antiseptik olarak kullanılır.	
Kaynak Kişi: HL77, ST79, AT80, HA101, YÇ102, FK100	

4.12. HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER)

4.12.1. *Hypericum perforatum* L. subsp. *veronense* (Schrank) H.Linb.

Şekil 4.25. *Hypericum perforatum* L. subsp. *veronense* (Schrank) H.Linb. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Sarı kantaron	Yerel İsmi: Kantaron
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Zeytinyağı karışımından yapılan yağ ile yanık ve yaralarda kullanılır.	
Kaynak Kişi: DA86, ÖG87, ÖA88, NT89,GK103	

4.13. LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER)

4.13.1. *Lavandula stoechas* L. subsp. *stoechas*

Şekil 4.26. *Lavandula stoechas* L. subsp. *stoechas* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Karabaş	Yerel İsmi: Karabaş otu
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Çiçek, Yaprak
Kullanma Şekli: Bitki kurutulup su ile kaynatılarak kalp-damar hastalıkları, tansiyon düşürücü olarak kullanılır.	
Kaynak Kişi: NG96, FU97, RM98, FK100, MB107	

4.13.2. *Mentha x piperita*L.

Şekil 4.27. *Mentha x piperita* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Nane	Yerel İsmi: Nane
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Gıda: Yemeklerde baharat şeklinde kullanılır. Taze kısımları yenir. Tıbbi: Gripe karşı limon kabukları ile demlenerek içilir. Mide ağrısında demlenerek içilir.	
Kaynak Kişi: AB108, TA109, OG110, MÇ111	

4.13.3. *Ocimum basilicum* L.

Şekil 4.28. *Ocimum basilicum* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Fesleğen	Yerel İsmi: Fesleğen
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Yaprak
Kullanma Şekli: Kurutulmuş yaprakları baharat şeklinde kullanılır.	
Kaynak Kişi: DG104, ZG105, HK112, HAÇ252	

4.13.4. *Origanum onites* L.

Şekil 4.29. *Origanum onites* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Bilyalı Kekik	Yerel İsmi: Bilyalı kekik, İzmir kekiği
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Gıda: Kurutularak baharat şeklinde kullanılır.	
Tıbbi: Bitkinin çayı, mide rahatsızlığına ve soğuk algınlığına karşı çay olarak kullanılır.	
Kaynak Kişi: GY106, SC113, MBY114, TO122	

4.13.5. *Rosmarinus officinalis* L.

Şekil 4.30. *Rosmarinus officinalis* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Biberiye	Yerel İsmi: Biberiye
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Yaprak, Gövde- Dal
Kullanma Şekli: Gıda: Baharat olarak kullanılır. Tıbbi: Kaynatılarak zayıflamak için içilir. Sindirim sistemi rahatsızlıklarında çayı yapılarak içilir.	
Kaynak Kişi: YÜD115, SE116, BG129, EE130	

4.13.6. *Salvia fruticosa* Mill.

Şekil 4.31. *Salvia fruticosa* Mill. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Adaçayı	Yerel İsmi: Adaçayı
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Bitkinin çayı gribe karşı kullanılır.	
Kaynak Kişi: İÇ117, ZY118, Fİ136, AD137	

4.13.7. *Thymbra spicata* L. subsp. *spicata*

Şekil 4.32. *Thymbra spicata* L. subsp. *spicata* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Zahter	Yerel İsmi: Zahter, Kekik
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Gıda: Baharat şeklinde kullanılır.	
Tıbbi: Mide rahatsızlıklarına karşı kaynatılarak içilir.	
Kaynak Kişi: TC119, HAK120, T206, NED222	

4.13.8. *Thymus longicaulis* C.Presl subsp. *chaubardii*(Rchb.f.) Jalas

Şekil 4.33. *Thymus longicaulis* C.Presl subsp. *chaubardii* (Rchb.f.) Jalas ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Dağ Kekiği	Yerel İsmi: Dağ kekiği, Kekik
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Gıda: Baharat şeklinde kullanılır.	
Tıbbi: Sindirim sistemi rahatsızlıklarında ve gribe karşı kaynatılarak içilir.	
Kaynak Kişi: HÖ121, TÖ122, ASG253, VB219, ALY228	

4.13.9. *Vitex agnus-castus* L.

Şekil 4.34. *Vitex agnus-castus* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Hayıt	Yerel İsmi: Hayıt tohumu
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Tohumları su ile kaynatılarak mide ağrısına karşı kullanılır.	
Kaynak Kişi: GA123, BK198, AÖ199, RK200	

4.14.LAURACEAE (DEFNEGİLLER)

4.14.1. *Cinnamomum zeylanicum* Blume

Şekil 4.35. *Cinnamomum zeylanicum* Blume ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Tarçın	Yerel İsmi: Tarçın
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Kabuk, Gövde
Kullanma Şekli: Gıda: Baharat olarak kullanılmaktadır. Tıbbi: Kabukları demleme çay şeklinde yapılarak kan şekeri dengeleyici olarak kullanılır.	
Kaynak Kişi: EÇ124, FS125, NTT126	

4.14.2. *Laurus nobilis* L.

Şekil 4.36. *Laurus nobilis* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Defne	Yerel İsmi: Defne
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Yaprak
Kullanma Şekli: Gıda: Baharat şeklinde kullanılmaktadır.	
Tıbbi: Astım, öksürük ve soğuk algınlığına karşı yaprakları çay olarak kullanılmaktadır.	
Kaynak Kişi: YT127, SG128, B7201	

4.15. LINACEAE (KETENGİLLER)

4.15.1. *Linum usitatissimum* L.

Şekil 4.37. *Linum usitatissimum* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Keten	Yerel İsmi: Keten Tohumu
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Gıda: Baharat şeklinde kullanılmaktadır.	
Tıbbi: Öksürük ve bronşite karşı tohumları su ile kaynatılarak içilir.	
Kaynak Kişi: HK131, BÇ132, BG129, EE130	

4.16. LYTHRACEAE (AKLAROTUGİLLER)

4.16.1. *Lawsonia inermis* L.

Şekil 4.38. *Lawsonia inermis* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kına	Yerel İsmi: Kına
Kullanma Amacı: Tıbbi, Boya	Kullanılan Yeri: Yaprak
Kullanma Şekli: Tıbbi: Egzama, mantar gibi deri hastalıkları ve yaraları iyileştirmede su ile merhem yapılarak kullanılmaktadır.	
Boya: Saç, el ve ayakları boyamak için kullanılmaktadır.	
Kaynak Kişi: ZY133, ÇK134. AC135	

4.17. MALVACEAE (EBEGÜMECİGİLLER)

4.17.1. *Althaea officinalis* L.

Şekil 4.39. *Althaea officinalis* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Deli Hatmi	Yerel İsmi: Hatmi çiçeği
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Çiçek, Yaprak
Kullanma Şekli: Gıda: Yapraklar çiğ ya da pişirilerek tüketilir. Tıbbi: Kurutulmuş yaprak ve çiçekleri demlenerek öksürük ve balgam söktürmek amacı ile içilmektedir.	
Kaynak Kişi: HK138, FK202, ÖÖ203	

4.17.2. *Abelmoschus esculentus* (L.) Moench.

Şekil 4.40. *Abelmoschus esculentus* (L.) Moench. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Bamyas	Yerel İsmi: Bamyas
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Meyve, Tohum
Kullanma Şekli: Gıda: Bitkinin meyveleri ile yemek yapılır. Tıbbi: Tohumları diz ağrısı ve romatizmarahatsızlığına karşı yutulur.	
Kaynak Kişi: F1139, ES140, EA205	

4.17.3. *Malva sylvestris* L.

Şekil 4.41. *Malva sylvestris* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Ebegümeci	Yerel İsmi: Ebegümeci
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Gıda: Soğan ile kavrularak yemek yapılır. Börek içine konulur. Tıbbi: Öksürük ve soğuk algınlığına karşı su ile kaynatılarak kullanılır.	
Kaynak Kişi: GM141, AÜ142, AGÜ259	

4.17.4. *Tilia cordata* Mill.

Şekil 4.42. *Tilia cordata* Mill. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kış ıhlamuru	Yerel İsmi: Ihlamur
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Çiçek, Yaprak
Kullanma Şekli: Çiçek ve yaprakları kurutularak soğuk algınlığına karşı çayı içilir.	
Kaynak Kişi: DAY143, MÖ144, SF220	

4.18. MORACEAE (DUTGİLLER)

4.18.1. *Ficus carica* L. subsp. *carica*

Şekil 4.43. *Ficus carica* L. subsp. *carica* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: İncir	Yerel İsmi: İncir, Yemiş
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Dal, Meyve
Kullanma Şekli: Gıda: Reçeli yapılır.Meyvesi yenir. Tıbbi: Mide ve bağırsak rahatsızlığına karşı meyveleri yenir. Siğil tedavisinde yaş dallarından çıkan sütü kullanılır.	
Kaynak Kişi: SÇ145, MK146, GD147, FS148	

4.18.2. *Morus alba* L.

Şekil 4.44. *Morus alba* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Ak Dut	Yerel İsmi: Beyaz dut, Dut
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Meyvesi yenir. Reçel, pestil ve pekmezi yapılır.	
Kaynak Kişi: AS149, ÖO221, FİS254	

4.18.3. *Morus nigra* L.

Şekil 4.45. *Morus nigra* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kara Dut	Yerel İsmi: Kara Dut
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Gıda: Meyvesi yenir. Reçel ve pekmezi yapılır. Tıbbi: Ağız yaralarına karşı meyvesi yenir.	
Kaynak Kişi: HS150, AY151, ATY249	

4.18.4. *Morus rubra* L.

Şekil 4.46. *Morus rubra* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Mor Dut	Yerel İsmi: Mor Dut
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Reçeli yapılır. Meyveleri yenir.	
Kaynak Kişi: GS152, NB153, FİK250	

4.19. MYRTACEAE (MERSİNGİLLER)

4.19.1. *Syzygium aromaticum* (L.) Merrill.

Şekil 4.47. *Syzygium aromaticum* (L.) Merrill. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Karanfil	Yerel İsmi: Karanfil
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Çiçek
Kullanma Şekli: Gıda: Tatlılara, reçellere ve pastalara tat verici olarak kullanılmaktadır. Tıbbi: Diş ağrısına ve ağız kokusuna karşı bitkinin çiçekleri çiğnenir.	
Kaynak Kişi: FG154, GM155, ASÖ255	

4.20. NITRARIACEAE (ÜZERLİKGİLLER)

4.20.1. *Peganum harmala* L.

Şekil 4.48. *Peganum harmala* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Üzerlik	Yerel İsmi: Üzerlik
Kullanma Amacı: Tıbbi, İnanç	Kullanılan Yeri: Tohum, Gövde/ Dal
Kullanma Şekli: Tıbbi: Tohumları içilerek basur hastalığına karşı kullanılmaktadır. İnanç: Nazara karşı evlere, bahçelere asılır.	
Kaynak Kişi: BY156, ÇT157, İMÇ257	

4.21. OLEACEAE (ZEYTINGİLLER)

4.21.1. *Olea europaea* L. subsp. *europaea*

Şekil 4.49. *Olea europaea* L. subsp. *europaea* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Zeytin	Yerel İsmi: Zeytin
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Meyve, Yaprak
Kullanma Şekli: Gıda: Meyvesinin yağı çıkartılarak kullanılır. Meyvesi yenir. Tıbbi: Yaprakları su ile kaynatılarak şeker düşürücü olarak kullanılır. Kabızlıkta yağı içilir.	
Kaynak Kişi: İMA158, HB159, FÖ160, SK204, CEÖ256	

4.22. PAPAVERACEAE (HAŞHAŞGİLLER)

4.22.1. *Papaver rhoeas* L.

Şekil 4.50. *Papaver rhoeas* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Gelincik	Yerel İsmi: Gelincik, Arpacık, Kapurcak
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Yaprak, Gövde
Kullanma Şekli: Gıda: Çiçeklenmeden önceki gövdesinin kavurması yapılır. Tıbbi: Öksürüğe karşı yaprakları su ile kaynatılıp içilir.	
Kaynak Kişi: SÇ161, MD162, EMG248	

4.22.2. *Papaver somniferum* L. var. *somniferum*

Şekil 4.51. *Papaver somniferum* L. var. *somniferum* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Afyon çiçeği	Yerel İsmi: Haşhaş
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Tohumlarından çörek yapılır.	
Kaynak Kişi: CÖ163, ED195, MS197	

4.23. PINACEAE (ÇAMGİLLER)

4.23.1. *Pinus pinea* L.

Şekil 4.52. *Pinus pinea* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Fıstık çamı	Yerel İsmi: Fıstık çamı
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Meyvesi yenir. Fıstıkları yemeklere lezzet vermesi için konulur.	
Kaynak Kişi: GE166, NİG247, SEY229	

4.24. POACEAE (BUĞDAYGİLLER)

4.24.1. *Triticum aestivum* L.

Şekil 4.53. *Triticum aestivum* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Ekmeklik buğday	Yerel İsmi: Buğday
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Tohumlar öğütülerek un yapılır.	
Kaynak Kişi: YY168, PD230, GÖS231	

4.24.2. *Zea mays* L. subsp. *mays*

Şekil 4.54. *Zea mays* L. subsp. *mays* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Mısır	Yerel İsmi: Mısır, Darı
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Tohum, Püskül
Kullanma Şekli: Gıda: Bitkinin tohumları haşlanarak veya közde pişirilerek yenir. Tıbbi: Püskülü su ile kaynatılarak, ödem giderici ve idrar yolları rahatsızlığına karşı kullanılır.	
Kaynak Kişi: AT169, PÖ170, CK171, GİS232	

4.24.3. *Avena sativa*L.

Şekil 4.55. *Avena sativa* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Yulaf	Yerel İsmi: Yulaf
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Tohumlar öğütülerek un yapılır.	
Kaynak Kişi: FK175, SEE233, YED234	

4.25. POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER)

4.25.1. *Rumex acetosella* L.

Şekil 4.56. *Rumex acetosella* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kuzu Kulağı	Yerel İsmi: Kuzu Kulağı
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Yaprak
Kullanma Şekli: Tazeyken çiğ şekilde tüketilir, salatası yapılır.	
Kaynak Kişi: ND176, MY177, GÜS235	

4.25.2. *Rumex crispus* L.

Şekil 4.57. *Rumex crispus* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Labada	Yerel İsmi: Efelek, Labada
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Yaprak
Kullanma Şekli: Yapraklarından sarma yapılır. Yaprakları börek malzemesi olarak kullanılır. Kavurma şeklinde yemeği yapılır.	
Kaynak Kişi: NB153, SG178, AP172, NU173	

4.25.3. *Polygonum cognatum* Meissn.

Şekil 4.58. *Polygonum cognatum* Meissn. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Madımak	Yerel İsmi: Madımak
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Taze iken çiğ şekilde tüketilir. Yemeği yapılır.	
Kaynak Kişi: RA179, ST213, FC207	

4.25.4. *Fagopyrum esculentum* Moench.

Şekil 4.59. *Fagopyrum esculentum* Moench. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Karabuğday	Yerel İsmi: Karabuğday
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Tohumlar un haline getirilerek ekmek yapılır.	
Kaynak Kişi: ÇK167, SV180, FÇ212	

4.26. PORTULACACEAE (SEMİZOTUGİLLER)

4.26.1. *Portulaca oleracea* L.

Şekil 4.60. *Portulaca oleracea* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Semizotu	Yerel İsmi: Semizotu
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Tazeyken çiğ şekilde tüketilir, salatası yapılır.	
Kaynak Kişi: KU181, MÇ182, SEA214	

4.27.RANUNCULACEAE (DÜĞÜNÇİÇEĞİGİLLER)

4.27.1. *Nigella sativa* L.

Şekil 4.61. *Nigella sativa* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Çörek otu	Yerel İsmi: Çörek otu
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Simit, çörek üzerinedökülerek kullanılır. Yağı çıkartılarak kullanılır.	
Kaynak Kişi: FA183, SB184, CÜ215	

4.28. RHAMNACEAE (CEHRİGİLLER)

4.28.1. *Ziziphus jujuba* Mill.

Şekil 4.62. *Ziziphus jujuba* Mill. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Hünnap	Yerel İsmi: Hünnap
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Pekmezi yapılır ve olgunlaşan meyveleri yenir.	
Kaynak Kişi: BA185, OÖ186, FA216	

4.29. ROSACEAE (GÜLGİLLER)

4.29.1. *Cerasus avium* (L.) Moench

Şekil 4.63. *Cerasus avium* (L.) Moench ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kiraz	Yerel İsmi: Kiraz
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Meyve, Sap
Kullanma Şekli: Gıda: Meyveleri yenir, reçeli yapılır. Tıbbi: Meyve sapları çay şeklinde demlenerek idrar söktürmeye, ödem atmaya ve zayıflamaya karşı kullanılır.	
Kaynak Kişi: HG190, ŞÖ191, ÜK217	

4.29.2. *Crataegus orientalis* Pall. subsp. *orientalis*

Şekil 4.64. *Crataegus orientalis* Pall. subsp. *orientalis* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Alıç	Yerel İsmi: Alıç
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Olgunlaşan meyveleri yenir ve sirkesi yapılır.	
Kaynak Kişi: FF194, İER258, MEK218	

4.29.3. *Rosa canina* L.

Şekil 4.65. *Rosa canina* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kuşburnu	Yerel İsmi: Kuşburnu, İtburnu
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Meyve
Kullanma Şekli: Gıda: Meyvelerinin marmelatı yapılır.	
Tıbbi: Soğuk algınlığına karşı kurutulmuş meyvesinin çayı içilir.	
Kaynak Kişi: SK208, LT209, HİA210, FK202, ÖZÖ203, AÖ199, RK200	

4.30. URTICACEAE (ISIRGANGİLLER)

4.30.1. *Urtica dioica* L. subsp. *dioica*

Şekil 4.66. *Urtica dioica* L. subsp. *dioica* ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Isırgan	Yerel İsmi: Isırgan, Dalgan, Dalağan
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Gıda: Taze veya kurutulmuş olarak yemeği yapılır. Pirinç, yağ ve ısırgan yaprakları orta ateşte pişirilerek yemeği yapılır. Tıbbi: Astım ve kanser tedavisinde bitki yaprağının kaynatılmış suyundan içilir.	
Kaynak Kişi: MP165, ARK224, NEK226, GÜS235, BUT236,	

4.31.VITACEAE (ASMAGİLLER)

4.31.1. *Vitis vinifera*L.

Şekil 4.67. *Vitis vinifera* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Asma	Yerel İsmi: Üzüm
Kullanma Amacı: Gıda, Tıbbi	Kullanılan Yeri: Meyve, Yaprak
Kullanma Şekli: Gıda: Meyveleri yenir. Yapağından zeytinyağı ya da etli sarma yapılır. Pekmez yapılır. Sirkesi yapılır. Hoşafı yapılır. Tıbbi: Kansızlık tedavisine karşı meyveleri yenir.	
Kaynak Kişi: SES237, ADÖ238, ERK239, NUY240, MEY241	

4.32. XANTHORRHOEACEAE (ÇİRİŞGİLLER)

4.32.1. *Aloe vera* (L.) Burm.f.

Şekil 4.68. *Aloe vera* (L.) Burm.f. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Sarısabır	Yerel İsmi: Aloevera
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Yaprak
Kullanma Şekli: Yaprakları ikiye ayrılır, içindeki jelimsi kısım yara ve yanıklarda haricen sürülür.	
Kaynak Kişi: AK164, HİA210, AYB242	

4.33. ZINGIBERACEAE (ZENCEFİLGİLLER)

4.33.1. *Alpinia officinarum* Hance

Şekil 4.69. *Alpinia officinarum* Hance ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Havlıcan	Yerel İsmi: Havlıcan
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Kök
Kullanma Şekli: Kökünden elde edilen çay solunum yolları rahatsızlıklarına karşı kullanılmaktadır.	
Kaynak Kişi: BY187, ZS188, ABA243	

4.33.2. *Curcuma longa* L.

Şekil 4.70. *Curcuma longa* L. ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Zerdeçal	Yerel İsmi: Zerdeçal
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Kök
Kullanma Şekli: Öğütülerek baharat olarak kullanılır.	
Kaynak Kişi: MA189, OÇ196, ERG244	

4.33.3. *Zingiber officinale* Roscoe

Şekil 4.71. *Zingiber officinale* Roscoe ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Zencefil	Yerel İsmi: Zencefil
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Kök
Kullanma Şekli: Bitkinin kökleri öğütülerek baharat olarak kullanılmaktadır.	
Kaynak Kişi: NU173, AG174, HAG245	

4.33.4. *Elettaria cardamomum*(L.) Maton

Şekil 4.72. *Elettaria cardamomum* (L.) Maton ©Y. Polat

Türkçe İsmi: Kakule	Yerel İsmi: Kakule
Kullanma Amacı: Gıda	Kullanılan Yeri: Tohum
Kullanma Şekli: Tohumlar öğütülerek kahveye tat katmak amacıyla kullanılmaktadır.	
Kaynak Kişi: AA211, BE225, ERK239	

4.34. ZYGOPHYLLACEAE (ÇOBANÇÖKERTENGİLLER)

4.34.1. *Tribulus terrestris* L.

Şekil 4.73. *Tribulus terrestris* L. ©Y. Polat

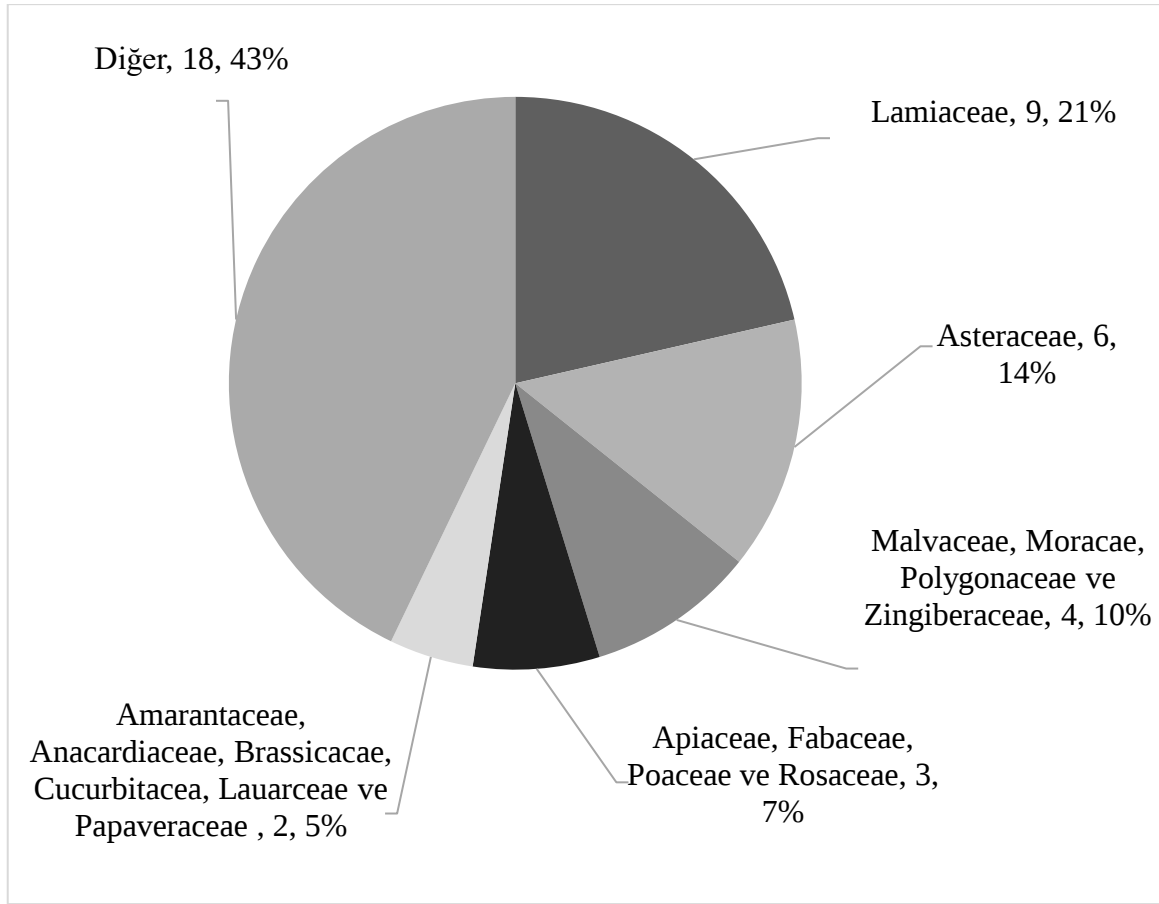
Türkçe İsmi: Çoban Çökerten	Yerel İsmi: Çoban Çökerten
Kullanma Amacı: Tıbbi	Kullanılan Yeri: Toprak üstü kısmı
Kullanma Şekli: Böbrek rahatsızlıklarında ve idrar söktürmek için su ile kaynatılıp içilir.	
Kaynak Kişi: AP172, SG223, NUŞ246	

Bu araştırma ile Bergama (İzmir) ilçe semt pazarlarında satışı yapılan bitkiler etnobotanik yönden araştırılmış, 34 familyadan oluşan 69 cinse bağlı toplam 73 tür ve alttür bitki taksonu tespit edilmiştir. Tespiti yapılan taksonlar il merkezinden, yakın ilçelerden ve çevre köylerden tedarik edilmektedir. Tespit edilen türlerin takson sayıları Tablo 4.1’de, kullanılan kısımları, kullanım amacı, familyası ve yerel adlarına ise Ekler kısmında (Ek- 3) yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Bergama semt pazarlarında satışa sunulan bitkilerin ait olduğu familyaların takson sayıları

Sıra	Familya	Takson Sayısı	Sıra	Familya	Takson Sayısı
1	AMARANTACEAE	2	18	MORACEAE	4
2	ANACARDIACEAE	2	19	MYRTACEAE	1
3	APIACEAE	3	20	NITRARIACEAE	1
4	ASPARAGACEAE	1	21	OLEACEAE	1
5	ASTERACEAE	6	22	PAPAVERACEAE	2
6	BORAGINACEAE	1	23	PINACEAE	1
7	BRASSICACEAE	2	24	POACEAE	3
8	CUCURBITACEAE	2	25	POLYGONACEAE	4
9	ELAEAGNACEAE	1	26	PORTULACACEAE	1
10	FABACEAE	3	27	RANUNCULACEAE	1
11	GENTIANACEAE	1	28	RHAMNACEAE	1
12	HYPERICACEAE	1	29	ROSACEAE	3
13	LAMIACEAE	9	30	URTICACEAE	1
14	LAURACEAE	2	31	VITACEAE	1
15	LINACEAE	1	32	XANTHORRHOEACEAE	1
16	LYTHRACEAE	1	33	ZINGIBERACEAE	4
17	MALVACEAE	4	34	ZYGOPHYLLACEAE	1

Tespit edilen türler familya düzeyinde değerlendirildiğinde *Lamiaceae* familyasının 9 taksonla en çok taksona sahip familya olduğu belirlenmiştir. Sırasıyla bu familyayı; 6 taksonla *Asteraceae*, 4 taksonla *Malvaceae*, *Moraceae*, *Polygonaceae* ve *Zingiberaceae*, 3 taksonla *Apiaceae*, *Fabaceae*, *Poaceae* ve *Rosaceae*, 2 taksonla *Amaranthaceae*, *Anacardiaceae*, *Brassicaceae*, *Cucurbitaceae*, *Lauraceae* ve *Papaveraceae* ve 1 taksonla ise *Asparagaceae*, *Boraginaceae*, *Elaeagnaceae*, *Gentianaceae*, *Hypericaceae*, *Linaceae*, *Lythraceae*, *Myrtaceae*, *Nitrariaceae*, *Oleaceae*, *Pinaceae*, *Portulacaceae*, *Ranunculaceae*, *Rhamnaceae*, *Urticaceae*, *Vitaceae*, *Xanthorrhoeaceae* ve *Zygophyllaceae* familyalarının takip ettiği görülmektedir (Şekil 4.74).

Şekil 4.74. Çalışma alanında tespit edilen bitkilerin takson sayıları

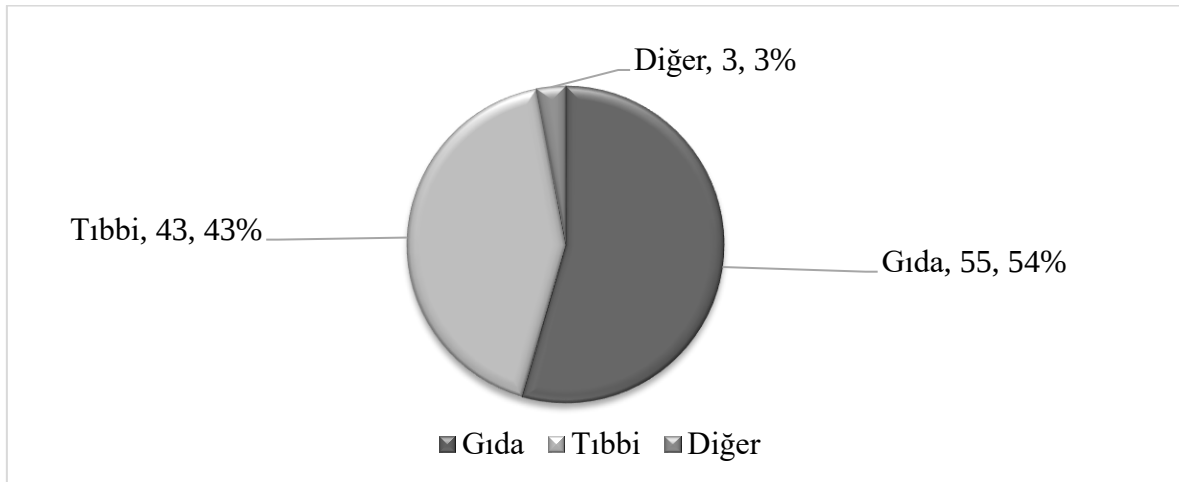
Bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere yöre halkının etnobotanik amaçlı tükettiği bitkiler ağırlıklı olarak *Lamiaceae*, *Asteraceae*, *Malvaceae*, *Moraceae*, *Polygonaceae* ve *Zingiberaceae* familyalarına ait bitkilerdir. Bu taksonların fazla görülme nedenlerini; bu familyaların takson sayısı bakımından ülkemizde yayılış gösteren büyük familyalar olması ve gıda kaynağı olarak en çok yararlanılan bitkileri içeren familyalar olması ile açıklamak mümkündür.

Bu sonuçlar araştırma alanına yakın çevrede yapılan etnobotanik araştırmalarla da uyumluluk göstermiştir (Tütenocaklı, 2002; Emre, 2003; Uysal, 2006; Bulut, 2008, Üner, 2012). Bergama ilçesinde gerçekleştirilen tez çalışmasının yakın çevrede yapılan araştırmalarla karşılaştırılması Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Araştırma bulgularının yakın çevrede yapılan araştırmalar ile karşılaştırılması

Yapılan Araştırmalar	Familiya Sayısı	Takson Sayısı	Gıda	Tıbbi	En Fazla Takson İçeren Familiya
Polat, Bergama-İzmir (2022)	34	73	55	43	<i>Lamiaceae</i> (9)
Uysal, Muğla-Köyceğiz (2008)	72	154	30	126	<i>Lamiaceae</i> (14)
Satıl ve diğerleri, Madra Dağı-Balıkesir (2008)	48	115	52	46	<i>Rosaceae</i> (12)
Sargın, Manisa-Alaşehir (2013)	69	241	144	210	<i>Asteraceae</i> (35)
Arı, Afyon (2014)	39	130	68	84	<i>Asteraceae</i> (19)
Kıncal, Muğla-Ula (2018)	53	123	69	71	<i>Rosaceae</i> (12)
Şahin, İzmir-Kemalpaşa (2019)	45	87	47	49	<i>Asteraceae</i> (9)
Zurnacı, Denizli (2019)	70	217	145	106	<i>Lamiaceae</i> ve <i>Rosaceae</i> (20)
Abakan, Afyon-Sandıklı (2019)	28	71	38	44	<i>Lamiaceae</i> (14)
Batkan, Denizli-Çardak (2019)	45	89	36	38	<i>Asteraceae</i> (8)
Keskin, Muğla-Yatağan (2019)	58	129	75	83	<i>Rosaceae</i> (14)
Kıncal ve Ceylan, Muğla-Ula (2021)	53	123	69	71	<i>Rosaceae</i> (12)

Tespiti yapılan bitki taksonları kullanım amaçlarına göre değerlendirildiğinde, 55'inin çiğ ya da pişirilerek gıda amaçlı, 43'ünün tıbbi amaçlarla tek başına veya karışım halinde ve 3'ünün de diğer (araç-gereç, boya ve inanç) amaçlara yönelik olarak satıldığı görülmüştür (Şekil 4.75; Tablo 4.3; Tablo 4.4). Ayrıca tespit edilen bitki taksonlarından 26 tanesi hem gıda hem de tıbbi amaçla (Tablo 4.5), 12 tanesi baharat ve aroma verici olarak (Tablo 4.6), 10 tanesi ise çay olarak (Tablo 4.7) satılmaktadır.

Şekil 4.75. Çalışma alanında tespit edilen bitkilerin kullanım amaçları

Elde edilen sonuçlar etnobotanik alanda yapılan diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Kargioğlu vd., 2008, Kızılarıslan, 2008, Polat vd., 2012).

Tablo 4.3. Bergama semt pazarlarında gıda amaçlı satışı yapılan bitkiler

Sıra	Adı	Bilimsel adı
1	Börülce	<i>Salicornia emericii</i> Duval- Jouve
2	Şeker pancarı	<i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>altissima</i> Döll
3	Menengiç	<i>Pistacia terebinthus</i> L. subsp. <i>terebinthus</i>
4	Sumak	<i>Rhus coriaria</i> L.
5	Rezene	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.
6	Kimyon	<i>Carum carvi</i> L.
7	Kuşkonmaz	<i>Asparagus officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i>
8	Ayçiçeği	<i>Helianthus annus</i> L.
9	Şevketi bostan	<i>Scolymus hispanicus</i> L. subsp. <i>hispanicus</i>
10	Karahindiba	<i>Taraxacum buttleri</i> Soest.
11	Sığirdili	<i>Anchusa azurea</i> Mill.
12	Eşek turpu	<i>Raphanus raphanistrum</i> L. subsp. <i>raphanistrum</i>
13	Bal kabağı	<i>Cucurbita moschata</i> Duschesne
14	İğde	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L. var. <i>angustifolia</i>
15	Keçiboynuzu	<i>Ceratonia siliqua</i> L.
16	Börülce	<i>Vigna unguiculata</i> (L.)Walp. subsp. <i>sesquipedalis</i> (L.) Verdcourt
17	Nane	<i>Mentha x piperita</i> L.
18	Fesleğen	<i>Ocimum basilicum</i> L.
19	Bilyalı kekik	<i>Origanum onites</i> L.
20	Biberiye	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.
21	Zahter	<i>Thymbra spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>
22	Dağ kekliği	<i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rchb.f.) Jalas
23	Tarçın	<i>Cinnamomum zeylanicum</i> Blume
24	Defne	<i>Laurus nobilis</i> L.
25	Keten	<i>Linum usitatissimum</i> L.
26	Deli Hatmi	<i>Althea officinalis</i> L.
27	Bamya	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.) Moench.
28	Ebegümeçi	<i>Malva sylvestris</i> L.
29	İncir	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>
30	Beyaz dut	<i>Morus alba</i> L.
31	Karadut	<i>Morus nigra</i> L.
32	Mor dut	<i>Morus rubra</i> L.
33	Karanfil	<i>Syzygium aromaticum</i> (L.) Merrill.
34	Zeytin	<i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>europaea</i>
35	Gelincik	<i>Papaver rhoeas</i> L.
36	Afyon çiçeği	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>
37	Fıstık çamı	<i>Pinus pinea</i> L.
38	Ekmeklik buğday	<i>Triticum aestivum</i> L.
39	Mısır	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>
40	Yulaf	<i>Avena sativa</i> L.

41	Kuzu Kulağı	<i>Rumex acetosella</i> L.
42	Labada	<i>Rumex crispus</i> L.
43	Madımak	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.
44	Karabuğday	<i>Fagopyrum esculentum</i> Moench.
45	Semizotu	<i>Portulaca oleracea</i> L.
46	Çörek otu	<i>Nigella sativa</i> L.
47	Hünnap	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.
48	Kiraz	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench
49	Aliç	<i>Crataegus orientalis</i> Pall. subsp. <i>orientalis</i>
50	Kuşburnu	<i>Rosa canina</i> L.
51	Isırgan	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>
52	Asma	<i>Vitis vinifera</i> L.
53	Zerdeçal	<i>Curcuma longa</i> L.
54	Zencefil	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe
55	Kakule	<i>Elettaria cardamomum</i> (L.) Maton

Tablo 4.4. Bergama semt pazarlarında tıbbi amaçlı satışı yapılan bitkiler

Sıra	Adı	Bilimsel Adı
1	Menengiç	<i>Pistacia terebinthus</i> L. subsp. <i>terebinthus</i>
2	Rezene	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.
3	Kimyon	<i>Carum carvi</i> L.
4	Anason	<i>Pimpinella anisum</i> L.
5	Civanperçemi	<i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i> var. <i>millefolium</i>
6	Beyaz papatya	<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Sch. Bip.
7	Altınotu	<i>Helichrysum armenium</i> DC. subsp. <i>armenium</i>
8	Sinameki	<i>Cassia acutifolia</i> Delile
9	Kırmızı kantaron	<i>Centaureum erythraea</i> Rafn. subsp. <i>erythraea</i>
10	Sarı kantaron	<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>veronense</i> (Schrank) H.Linb.
11	Karabaş	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>
12	Nane	<i>Mentha x piperita</i> L.
13	Bilyalı kekik	<i>Origanum onites</i> L.
14	Biberiye	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.
15	Adaçayı	<i>Salvia fruticosa</i> Mill.
16	Zahter	<i>Thymbra spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>
17	Dağ kekiği	<i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rchb.f.) Jals
18	Hayıt	<i>Vitex agnus-castus</i> L.
19	Tarçın	<i>Cinnamomum zeylanicum</i> Blume
20	Defne	<i>Laurus nobilis</i> L.
21	Keten	<i>Linum usitatissimum</i> L.
22	Kına	<i>Lawsonia inermis</i> L.
23	Delihatmi	<i>Althea officinalis</i> L.
24	Bamya	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.) Moench.
25	Ebegümeçi	<i>Malva sylvestris</i> L.
26	İhlamur	<i>Tilia cordata</i> Mill.
27	İncir	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>

28	Karadut	<i>Morus nigra</i> L.
29	Karanfil	<i>Syzygium aromaticum</i> (L.) Merrill.
30	Üzerlik	<i>Peganum harmala</i> L.
31	Zeytin	<i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>europaea</i>
32	Gelincik	<i>Papaver rhoeas</i> L.
33	Mısır	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>
34	Labada	<i>Rumex crispus</i> L.
35	Semizotu	<i>Portulaca oleracea</i> L.
36	Çörek otu	<i>Nigella sativa</i> L.
37	Kiraz	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench
38	Kuşburnu	<i>Rosa canina</i> L.
39	Isırgan	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>
40	Asma	<i>Vitis vinifera</i> L.
41	Aloevera	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.
42	Havlican	<i>Alpinia officinarum</i> Hance
43	Çoban Çökerten	<i>Tribulus terrestris</i> L.

Tablo 4.5. Bergama semt pazarlarında hem gıda hem de tıbbi amaçlı satışı yapılan bitkiler

Sıra	Adı	Bilimsel Adı
1	Menengiç	<i>Pistacia terebinthus</i> L. subsp. <i>terebinthus</i>
2	Rezene	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.
3	Kimyon	<i>Carum carvi</i> L.
4	Bilyalı kekik	<i>Origanum onites</i> L.
5	Nane	<i>Mentha x piperita</i> L.
6	Biberiye	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.
7	Dağ kekiği	<i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rchb.f.) Jalas
8	Zahter	<i>Thymbra spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>
9	Tarçın	<i>Cinnamomum zeylanicum</i> Blume
10	Defne	<i>Laurus nobilis</i> L.
11	Keten	<i>Linum usitatissimum</i> L.
12	Bamya	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.) Moench.
13	Ebegümeci	<i>Malva sylvestris</i> L.
14	Karadut	<i>Morus nigra</i> L.
15	İncir	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>
16	Karanfil	<i>Syzygium aromaticum</i> (L.) Merrill.
17	Zeytin	<i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>europaea</i>
18	Gelincik	<i>Papaver rhoeas</i> L.
19	Mısır	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>
20	Labada	<i>Rumex crispus</i> L.
21	Semizotu	<i>Portulaca oleracea</i> L.
22	Çörekotu	<i>Nigella sativa</i> L.
23	Kiraz	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench
24	Kuşburnu	<i>Rosa canina</i> L.
25	Isırgan	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>
26	Asma	<i>Vitis vinifera</i> L.

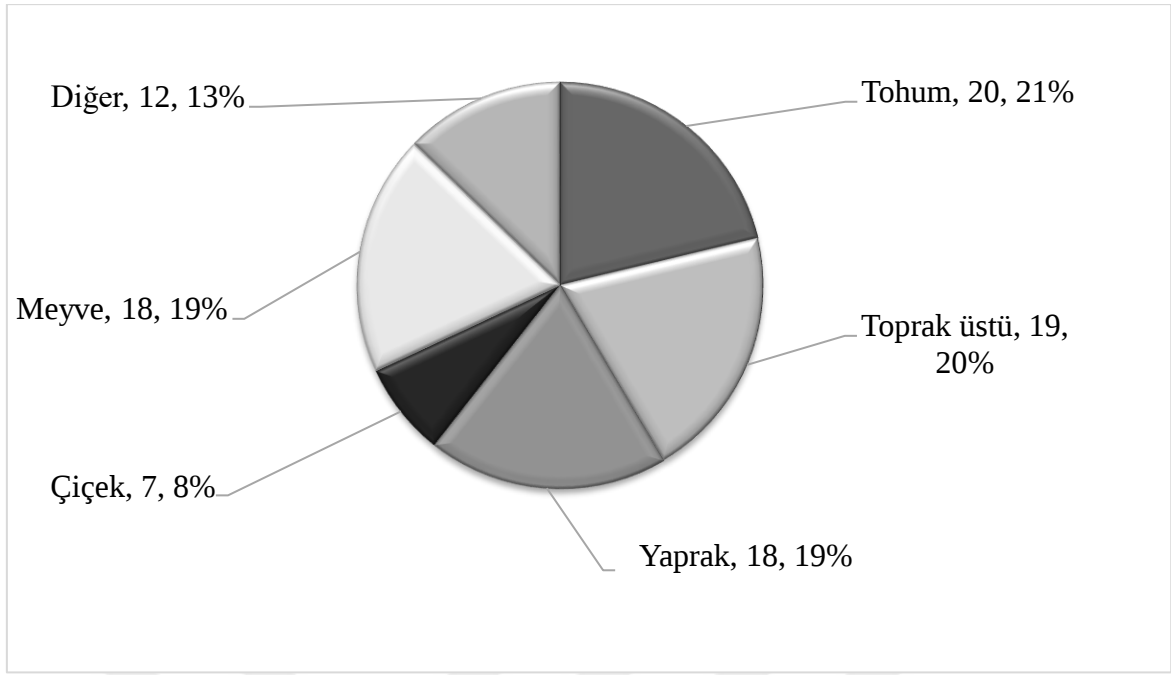
Tablo 4.6. Bergama semt pazarlarında baharat ve aroma verici olarak satışı yapılan bitkiler

Sıra	Adı	Bilimsel adı
1	Sumak	<i>Rhus coriaria</i> L.
2	Kimyon	<i>Carum carvi</i> L.
3	Fesleğen	<i>Ocimum basilicum</i> L.
4	Bilyalı kekik	<i>Origanum onites</i> L.
5	Biberiye	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.
6	Dağ kekiği	<i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rchb.f.) Jalas
7	Zahter	<i>Thymbra spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>
8	Tarçın	<i>Cinnamomum zeylanicum</i> Blume
9	Defne	<i>Laurus nobilis</i> L.
10	Keten	<i>Linum usitatissimum</i> L.
11	Zencefil	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe
12	Zerdeçal	<i>Curcuma longa</i> L.

Tablo 4.7. Bergama semt pazarlarında çay olarak satışı yapılan bitkiler

Sıra	Adı	Bilimsel adı
1	Civanperçemi	<i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i> var. <i>millefolium</i>
2	Karahindiba	<i>Taraxacum butleri</i> Soest.
3	Sinameki	<i>Cassia acutifolia</i> Delile
4	Dağ kekiği	<i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rchb.f.) Jalas
5	Tarçın	<i>Cinnamomum zeylanicum</i> Blume
6	Defne	<i>Laurus nobilis</i> L.
7	Delihatmi	<i>Althea officinalis</i> L.
8	İhlamur	<i>Tilia cordata</i> Mill.
9	Kuşburnu	<i>Rosa canina</i> L.
10	Havlıcan	<i>Alpinia officinarum</i> Hance

Bölgede tespit edilen bitki türlerinin genel olarak kullanılan kısımları şu şekildedir; tohum 20 (% 21), toprak üstü kısımları 19 (% 20), meyve 18 (% 19), yaprak 18 (% 19), çiçek 7 (% 8) ve diğer kısımlar 12 (% 13) (Şekil 4.76).

Şekil 4.76. Çalışma alanında tespit edilen bitkilerin kullanılan kısımları

Araştırma sonucu Bergama ilçe merkez semt pazarlarında satış yapılan ayrı familyalara ait 73 bitki taksonu tespiti yapılmıştır. Tespiti yapılan etnobotanik özelliği olan bitki taksonlarının yaygın olarak gıda amaçlı ve tıbbi amaçlı kullanımının olduğu saptanmıştır (Şekil 4.75; Tablo 4.3; Tablo 4.4). En fazla türe sahip familya 9 taksonla *Lamiaceae*'dir. Bunu 6 takson ile *Asteraceae* ve 4 takson ile *Malvaceae*, *Moraceae*, *Polygonaceae* ve *Zingiberaceae* familyaları takip etmektedir (Şekil 4.74).

Yörede tıbbi amaçlı kullanımı en çok bildirilen türler, *Lavandula stoechas* L. subsp. *stoechas*, *Hypericum perforatum* L. subsp. *veronense* (Schränk) H.Linb., *Mentha x piperita* L., *Urtica dioica* L. subsp. *dioica*, *Origanum onites* L. ve *Malva sylvestris* L.'dir. Tıbbi amaçla kullanılan bitkiler liste halinde verilmiştir (Tablo 4.4). Bu bulgulara, Ege bölgesinde gerçekleştirilen diğer çalışmalarda da rastlanmaktadır (Honda vd., 1996; Şenol vd., 2006; Satıl vd., 2008; Uğurlu ve Seçmen, 2008; Uğurlu vd., 2009; Akyol ve Altan, 2013).

Yöre halkı tarafından gıda amaçlı kullanımı en çok bildirilen türler, *Salicornia emericii* Duval-Jouve, *Petroselinum crispum* (Mill.) A.W. Hill., *Scolymus hispanicus* L. subsp. *hispanicus*., *Malva sylvestris* L., *Olea europaea* L. subsp. *europaea* ve *Ficus carica* L. subsp. *carica*'dır (Tablo 4.3).

Eskiden sadece kırsal kesimlerde yaşayan halkın yararlandığı bilinen yabancı bitkiler, son yıllarda "Akdeniz diyeti" kavramı ile daha yaygın bir hale gelmiştir. Yerel

halk tarafından geleneksel olarak yetiştirilen ve toplanan bitkiler bu tip beslenmede temel oluşturmaktadır. Zengin bitki çeşitliliğine sahip ülkemizde “yenen bitkiler” olarak değerlendirildiğinde bitkilerin pek çok farklı organlarından yararlanıldığı görülmektedir (Ertuğ, 2014). Ege ve Akdeniz bölgelerinde doğal olarak gelişen veya yetiştiriciliği yapılan bitkiler, yöre halkının beslenmesinde önemli bir role sahiptir. Özellikle zeytin (*O. europaea*), hem doğrudan gıda hem de temel yağ kaynağı olarak ayrıca bir öneme sahiptir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde ekonomik koşullar ve coğrafi özellikler doğrultusunda Bergama halkının beslenme alışkanlıklarında meyve, sebze, tahıllar, kuru baklagiller ve zeytinyağı tüketiminin yaygın olduğu görülmektedir.

Gıda amaçlı kullanılan bitkiler genel olarak yiyecek, baharat ve çay olarak tüketilmektedir. Yiyecek olarak tüketilenler için tüketim biçimlerinin çiğ tüketim, haşlama, kavurma, turşu, reçel, pekmez ve börek içi malzemesi olduğu gözlemlenmiştir. *Portulaca oleracea* L., *Cerasus avium* (L.) Moench, *Morus rubra* L. ve *Crataegus orientalis* Pall. subsp. *orientalis* türleri yerel halk tarafından doğrudan çiğ olarak tüketilebilen türler arasındadır. *Salicornia emericii* Duval-Jouve, *Asparagus officinalis* L. subsp. *officinalis*, *Scolymus hispanicus* L. subsp. *hispanicus*, *Anchusa azurea* Mill., *Malva sylvestris* L., *Rumex acetosella* L., *Polygonum cognatum* Meissn. Ve *Papaver rhoeas* L. türleri haşlama, kavurma şeklinde pişirilerek tüketilmektedir. *Morus alba* L., *Ficus carica* L. subsp. *carica*, *Morus nigra* L., *Ceratonia siliqua* L. Ve *Rosa canina* L. türleri yöre halkı tarafından reçel veya pekmez olarak tüketilmektedir. Yöre halkı tarafından baharat ve aroma verici olarak kullanılan türler, *Rhus coriaria* L., *Carum carvi* L., *Thymus longicaulis* C. Presl subsp. *chaubardii* (Rchb.f.)’dir (Tablo 4.6). Çay olarak kullanılan türler ise, *Cassia acutifolia* Delile, *Achillea millefolium* L. subsp. *millefolium* var. *millefolium*, *Thymus longicaulis* C. Presl subsp. *chaubardii* (Rchb.f.) Jalas ve *Tilia cordata* Mill.’tir (Tablo 4.7). Gıda amaçlı kullanılan bu türlerin benzer kullanımlarına Ege Bölgesi’nde gerçekleştirilen diğer etnobotanik çalışmalarda da rastlanmaktadır (Aktan vd., 1978; Doğan, 2004; Tan vd., 2009; Doğan vd., 2013).

5. SONUÇ

Bu çalışma, 2021-2022 yılları arasında, İzmir ili Bergama ilçesi semt pazarlarında 259 kişiyle görüşmeler sonucu 34 familyaya ait 73 bitki taksonunun etnobotanik kullanımı tespit edilmiştir. Bu bitkilerin 55 taksonun gıda, 43 taksonun tıbbi ve 3 taksonun ise diğer (araç-gereç, boya ve inanç) amaçla yörede kullanım alanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bulgular bölümünde verilen türlerin familyalara göre dağılımında *Lamiaceae* familyası 9 taksonla en çok taksona sahip familya olduğu belirlenmiştir.

Dünyada ve ülkemizde bitkilerin etnobotanik özellikleri ile ilgili çalışmalar son yıllarda artan bir hızla devam etmektedir. Bu çalışmalar sayesinde ekonomik önem içeren bitkilerin incelenmesi ve alternatif kullanım alanlarının ortaya konulması her ülkenin katma değerini artırmakta ve etnobotanik arşive katkı sağlamaktadır. Biyoçeşitlilik bakımından zengin olan ülkemizin farklı bölgelerinde, bitki-insan ilişkisi sonucu edinilen değerlerin ortaya çıkarılması, doğal kaynakların değerlendirilmesi ve doğru şekilde yararlanma yöntemlerinin belirlenmesi için bu tür çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu araştırma ile ülkemizin kültürel hazinenin yüksek olduğu Bergama ilçesi (İzmir)'nde, doğal kaynaklarımızın son derece önemli kısmını oluşturan bitkilerden yöre halkının ne şekilde ve ne ölçüde yararlandığı, semt pazarları araştırılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar yakın ve farklı bölgelerde yapılmış diğer etnobotanik çalışmalar ile karşılaştırılarak, benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında, etnobotanik çalışmaların ülkemizde en fazla Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinde yapıldığı bildirilmiştir. Ege Bölgesi'nde yapılmış olan bu araştırma ile bu bölgede yapılmış çalışmaların daha da zenginleşmesine ve literatürdeki eksikliklerin tamamlanmasına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- Abakay, K., 2019. Sandıklı'da (Afyonkarahisar) Yetişen Doğal Bitkilerin Halk Tarafından Geleneksel Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar, 144 s.
- Akan, H., Pekmez, H., Öz, A., 2018. Ortaca (Muğla) yöresinde halk arasında kullanılan bazı bitkiler. *Türk Tarım–Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6, 9, 1168-1174.
- Akbulut, S., Karaköse, M., Özkan, Z.C., 2019. Traditional uses of some wild plants in Kale and Acıpayam Provinces in Denizli. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 19, 1, 72-81.
- Akçiçek, E., Vural, M., 2003. Kumalar dağı (Afyon) ve çevresindeki bazı bitkileri yerel adları ve etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, Ankara, 10, 2, 151-162.
- Akkavak Zurnacı, Y., 2019. Denizli İlinin Bazı İlçelerinin Etnobotanik Özellikleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli, 215 s.
- Aktan, N., Bilgir, B., 1978. Ege Bölgesinde insan beslenmesinde kullanılan bazı yabancı otlar (tilkicen, sirken, labada, kuş otu, sinir otu) üzerinde araştırmalar. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15, 3, 167-182.
- Akyol, Y., Altan, Y., 2013. Ethnobotanical studies in the Maldan Village (Province Manisa, Turkey). *Marmara Pharmaceutical Journal*, 17, 21-25.
- Aladı, H., Satıl F., Selvi S., 2019. Wild fruits sold in the public bazaars of Edremit Gulf (Balıkesir) and their medicinal uses. *Biological Diversity and Conservation* 12, 1, 89-99.
- Alexiades, M.N., 1996. Selected guidelines for ethnobotanical research: A Field Manual. New York: New York Botanical Garden, 306 s.
- Alkaç, S.A., 2013. Alaçam Dağları (Balıkesir) Bigadiç İlçesi Bölümündeki Ekonomik Önemi Olan Bazı Bitkiler ve Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir, 216 s.
- Alpınar, K., Saçlı, S., 1997. Türkiye'deki Etnobotanik Çalışmalar Hakkında Bir Bibliyografya. XI. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı Bildiri Kitabı, Ankara, 157-166.
- Altan, Y., Alçıtepe, E., 2000. Kuşadası (Aydın)'ın Etnobotanik Özellikleri. Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu, Bildiri Kitabı, İzmir, 499-506.
- Altay, V., Karahan, F., 2012. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde bulunan bitkiler üzerine etnobotanik bir araştırma. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi/ The Black Sea Journal of Sciences*, 2,7, 13, 28.

- Anonim, 2022a. <http://bergama.bel.tr/bergama/tarihce/>, (Eriřim Tarihi: 08.02.2022)
- Anonim, 2022b. <http://bergama.gov.tr/bergama-cografyasi>, (Eriřim Tarihi: 08.02.2022)
- Arı, S., 2014. Afyonkarahisar ve Civarında Halk Tarafından Kullanılan Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, Doktora Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon, 213 s.
- Bayatlı, O., 1938. Bergama'da Şıfalı Otlar ve Lokman Hekim. Kùltür Basımevi, İzmir, 48 s.
- Baytop, A., 1968. Bitkilerimizin yerli adları. *İstanbul Eczacılık Fakùltesi Mecmuası*, 4,1, 55-58.
- Baytop, A., 1989a. Bitkilerimizin yerli adları. II. *Doęa Türk Botanik Dergisi*, 13,3, 329-326.
- Baytop, A., 1989b. Our plant's local names III (Bitkilerimizin yerli adları III). *İstanbul Eczacılık Fakùltesi Mecmuası*, 25, 23-27.
- Baytop, A., 1991. Bitkilerimizin yerli adları. IV. *Doęa Türk Botanik Dergisi*, 15,3, 268-276.
- Baytop, A., 1994. Bitkilerimizin yerli adları. V. *Türk Botanik Dergisi*, 18, 2, 113-115.
- Baytop, T., 1994. Türkçe Bitki Adları Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, 508 s.
- Baytop, A., 1998. Botanik Kılavuzu. İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul, 380 s.
- Baytop, T., 2001. Türk Eczacılık Tarihi, İkinci Baskı. İstanbul, Türkiye: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 472 s.
- Bellikçi Koyu, E., 2020. Türkiye'nin etnobotanik veritabanı, Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 362 s.
- Bıçakçı, B., 2004. Bergama İlçesinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 106 s.
- Bilgiri, B., (1982). Ege Bölgesinde insan beslenmesinde kullanılan bazı yabancı (Şevketi Bostan, İğnelik, Deve diken, Yabancı Pazı ve Yabancı Semizotu) otlar üzerinde araştırmalar. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakùltesi Dergisi* 19,3, 11-26.
- Birinci, S., 2008. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Doğal Olarak Bulunan Faydalı Bitkiler ve Kullanım Alanlarının Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, 204 s.
- Bulut, G.E., 2008. Bayramiç (Çanakkale) Yöresinde Etnobotanik Araştırmalar, Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 440s.

- Bulut, G., Bozkurt, M.Z., Tuzlacı, E., 2017. The preliminary ethnobotanical study of medicinal plants in Uşak (Turkey). *Marmara Pharmaceutical Journal*, 21, 2, 305-310.
- Bulut, G., Haznedaroğlu, M.Z., Doğan, A., Koyu, H., Tuzlacı, E., 2017. An ethnobotanical study of medicinal plants in Acıpayam (Denizli-Turkey). *Journal of Herbal Medicine*, 10, 64-81.
- Bulut, G., Tuzlacı, E., 2013. An ethnobotanical study of medicinal plants in Turgutlu (Manisa-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*, 149, 633–647.
- Cesur, H., Yüksel, S., 2018. İzmir ili Kiraz, Beydağ ve Ödemiş ilçeleri tıbbi bitkileri. *Atlas International Refereed Journal On Social Sciences*, 4, 15, 1609-1613.
- Çilden, E., 2011. Paşayaylası (Aydın) Florası ve Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 159 s.
- Davis, P. H., (1965-1985). Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Vol. 1-9. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Davis, P. H., 1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Supplement). Vol. 10. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Deniz, L., Serteser, A., Kargioğlu, M., 2010. Uşak Üniversitesi ve yakın çevresindeki bazı bitkilerin mahalli adları ve etnobotanik özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 10, 1, 57-72.
- Doğan, Y., Başlar S., Ay, G., Mert, H.H., 2004. The Use Of Wild Edible Plants In Western and Central Anatolia (Turkey). *Economic Botany* 58, 4, 684-690.
- Doğan, Y., Uğurlu, İ., Durkan, N., 2013. Wild edible plants sold in the local markets of İzmir. Turkey, *Pakistan Journal of Botany*, 45, 1, 177-184.
- Durmuşkahya, C., Öztürk, M., 2013. Ethnobotanical survey of medicinal plants used for the treatment of diabetes in Manisa, Turkey. *Sains Malaysiana*, 42, 10, 1431-1438.
- Eroğlu Erik, A., 2019. Afyonkarahisar İlinde Etnobotanik Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 212 s.
- Ertuğ, F., 2004. Wild edible plants of the Bodrum area (Muğla, Turkey). *Turkish Journal of Botany*, 28, 161-174.
- Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A., Dirmenci, T., 2004. Buldan Denizli Etnobotanik Alan Araştırması. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 2, 187-218.
- Ertuğ, F., (2014). Etnobotanik kaynakları. Şu Eserde: Güner, A. ve Ekim, T. (Edlr.) *Resimli Türkiye Florası*, 1, 381-420.

- Ertuğ, F., 2014. Yenen Bitkiler. Şu Eserde: Güner, A. ve Ekim, T.(Edlr.) Resimli Türkiye Florası, 1, 319-420.
- Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M. ve Babaç, M.T., 2012. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler). Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayınları, İstanbul, 1290 s.
- Gürdal, B., 2010. Marmaris (Muğla) İlçesinde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 250 s.
- Gürdal, B., Tunç, Y., 2020. Fethiye (Muğla, Türkiye) cuma pazarında satılan tıbbi bitkiler üzerine bir araştırma. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 7, 3, 111-117.
- Heinrich, M., Barnes, J., Gibbons, S., 2004. Williamson, EM, Fundamentals of Pharmacognosy and Phytotherapy. Churchill Livingstone, Edinburgh, 340 s.
- Honda, G., Yeşilada, E., Tabata, M., Sezik, E., Fujita, T., Takeda, Y., Tanaka, T., (1996). Traditional medicine in Turkey VI. Folk medicine in West Anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın provinces. *Journal of Ethnopharmacology*, 53, 2, 75-87.
- Işık, S., Gönüz, A., Arslan, U., Öztürk, M., 1995. Afyon (Türkiye) ilindeki bazı türlerin etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 2, 1, 161-166.
- Kahraman, A., Tatlı, A., 2004. Umurbaba dağı (Eşme-Uşak) ve çevresindeki bazı bitkilerin mahalli adları ve etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 11, 2, 147-54.
- Kazan, D., 2007. Ortaca (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla, 143 s.
- Kendir, G., Güvenç, A., 2010. Etnobotanik ve Türkiye’de yapılmış etnobotanik çalışmalara genel bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 30, 1, 49-80.
- Keskin M., Alpınar K., 2002. Kışlak (Yayladağı-Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 9, 2, 91-100.
- Keskin, M., 2019. Yatağan (Muğla) ve çevresindeki tıbbi ve ekonomik bitkiler, Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 279 s.
- Kıncal, S., 2018. Ula (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla, 185 s.
- Kıncal, S., Ceylan, O., 2021. Ula (Muğla) ilçesinin etnobotanik özellikleri. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma Dergisi*, 14, 1, 69-81.
- Koçman, A.,1993. İnsan faaliyetleri ve çevre üzerine etkileri açısından ege ovalarının iklimi. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 143 s.
- Martin G.J., 1995. Ethnobotany. London, Chapman & Hall, University Press, 296 s.

- Ölgen, M.K., 2002. Dikili-Çandarlı kıyılarında CBS ile çevresel duyarlılık derecesinin belirlenmesi. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı, İzmir, 1081-1088.
- Öztürk M, Dinç M., 2005. Nizip (Aksaray) bölgesinin etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 12, 1, 93-102.
- Öztürk, M.,& Arslan, Ü., 1993. Afyonkarahisar'da Halkın Kullandığı Doğal Bitkiler. Undergraduate Thesis of Biology Majored in Botany Program in the Faculty of Science, Ege University, İzmir.
- Öztürk, M., Seçmen, Ö., Gemici, Y., & Görk, G., 1990. Ege Bölgesi bitki örtüsü. Türkiye İş Bankası, İzmir, 176 s.
- Polat, R., 2010. Havran ve Burhaniye (Balıkesir) Çevresinde Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları, Doktora Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir, 359 s.
- Polat, R., Satıl, F., 2010. Havran ve Burhaniye'de (Balıkesir) Etnobotanik Araştırmaları. *Türkiye Bilimleri Akademisi Kültür Envanter Dergisi*, 8, 65-100.
- Polat, R., Satıl, F., Selvi, S., 2013. Havran ve Burhaniye (Balıkesir) yörelerinde el sanatlarında yararlanılan bitkiler üzerine etnobotanik araştırmalar. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, *Fen Bilimleri Dergisi*, 29, 1, 95-100.
- Sadıkoğlu, N., 1998. Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 80 s.
- Sadıkoğlu, E., 2003. Koçarlı (Aydın) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 5111s.
- Sadıkoğlu, N., Alpınar K., 2004. An evaluation of Turkish ethnobotanical studies. *Journal of the Faculty of Pharmacy Of Istanbul Universty*, 37, 61-66.
- Sargın, S. A., Selvi, S., Akçiçek, E., 2013. Alaşehir (Manisa) ve çevresinde yetişen bazı geofitlerin etnobotanik açıdan incelenmesi. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, *Fen Bilimleri Dergisi*, 29, 2, 170-177.
- Sargın, S. A., Selvi, S., Erdoğan, E., 2013. Alaşehir Manisa yöresindeki aktarlarda satılan tıbbi bitkiler ve kullanım özellikleri. *Biological Diversity and Conservation*, 6, 3, 40-45.
- Sargın, S.A., Selvi, S., López, V., 2015. Ethnomedicinal plants of Sarıgöl district (Manisa), Turkey. *Journal of ethnopharmacology*, 171, 64-84.
- Sarı, A.O., Oğuz, B., Bilgiç, A., Tort, N., Güvensen, A., Şenol, S.G., 2010. Ege ve Güney Marmara bölgelerinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler. *Anadolu Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 20, 2, 1-21.

- Sarıkaya, A.G., & Karabay, S., 2021. Determination of medicinal and aromatic plants sold by herbalists in Afyonkarahisar Province and their usage purposes. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 23, 120-125.
- Sarıkaya Batkan, E., 2019. Çardak (Denizli) Yöresinde Etnobotanik Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi. Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Isparta, 123 s.
- Satıl, F., Akçiçek, E., Selvi, S., 2008. Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve çevresinde etnobotanik bir çalışma. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1, 1, 31-36.
- Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y., Malyer, H., 2006. Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde (Balıkesir) Etnobotanik Envanter Çalışması 2004-2006. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 5, 171-203.
- Sayar, A., Güvensen, A., Özdemir, F., Öztürk, M., 1995. Muğla İlindeki Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, Cilt: 2 Sayı: 1
- Seçmen, Ö., Gemici, Y., Görk, G., Bekat, L., & Leblebici, E., 1995. Tohumlu bitkiler sistematigi. Ege Üniversitesi Yayını, 396 s.
- Selvi S., Satıl, F., Tümen, G., 2018. Edremit Körfezi'nin (Balıkesir) sofralarda kullanılan yabancı otları. 4th International Non-wood Forest Product Symposium, Bursa, sayfa 80.
- Sezgin, A., 2005. Şuhut (Afyon) İlçesi'nde Kullanılan Halk İlaçları, Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 190 s.
- Siyamoğlu, B., 1984. Ege Bölgesinde insan beslenmesinde kullanılan bazı yabancı otlar (Silcan, Karakan, Pirzola Kekigi ve Kudretnarı). *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21, 3, 75-88.
- Şahin, B., 2019. Kemalpaşa (İzmir) Kırsalında Etnobotanik, Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 73 s.
- Şenol, S.G., Secmen, O. ve Uğurlu, E., 2006. Some ethnobotanical uses in the rural areas of Ödemiş, Tire, Kiraz (İzmir-Turkey). Şu eserde: Ertuğ, F. (ed.). Proceedings of the IVth International Congress of Ethnobotany, 605-608, Ege Yayıncılık, İstanbul.
- Tanker, M., Sucu, İ., 1983. Ege bölgesindeki halk ilaçları. *Ankara Eczacılık Fakültesi Mecmuası*, 13, 130-140.
- Tavas, S., 2019. Emet (Kütahya) Yöresinde Etnobotanik Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi. Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Isparta, 40 s.
- Tuzlacı, E., 2004. Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler. Şu eserde: Başer, K.H.C. ve Kırimer, N. (edlr.). XIV. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı Bildiri Kitabı, Eskişehir, 394-417.

- Tuzlacı, E., Sadıkoğlu, E., 2007. Turkish folk medicinal plants, part VI: Koçarlı (Aydın). *Journal of Faculty of Pharmacy of Istanbul University*, 39, 25-37.
- Tuzlacı, E., 2011. Türkiye Bitkileri Sözlüğü: Bitki Adlarının Özel Açıklamaları, İkinci Baskı. İstanbul: Alfa Yayınları, 1294 s.
- Tuzlacı, E., 2014. Nevşehir'in güney ilçelerinde (Acıgöl, Derinkuyu, Gülşehir, Nevşehir Merkez, Ürgüp) etnobotanik araştırmalar. *İstanbul Eczacılık Fakültesi Mecmuası*, 39, 39-51.
- Tütenocaklı, T., 2002. Ayvacık (B1, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 115 s.
- Uğurlu, E., Seçmen, Ö., 2008. Medicinal Plants Popularly Used in the Villages of Yunt Mountain (Manisa-Turkey). *Fitoterapia*, 79, 126-131.
- Uğurlu, İ., Başlar, S., Yörek, N., Doğan, Y., 2009. The investigation and quantitative ethnobotanical evaluation of medicinal plants used around İzmir Province, Turkey. *Journal of Medicinal Plants Research*, 3, 5, 345-367.
- Uysal, G., 2008. Köyceğiz (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla, 244 s.
- Vural, G., 2008. Honaz Dağı ve Çevresindeki Bazı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar, 144 s.
- Young, K.J., 2007. Ethnobotany, Library of Congress.
- Yücel, E., Tülükoğlu, A., 2000. Gediz (Kütahya) çevresinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler. *Ekoloji Çevre Dergisi*, 9, 36, 12-14.
- Yücel, E., Yücel Şengün, İ., Coban, Z., 2012. Afyonkarahisar çevresinde gıda olarak tüketilen yabani otlar ve tüketim biçimleri. *Biological Diversity Conservation*, 5, 2, 95-105.

EKLER

EK 1 – Kişisel Bilgiler

SIRA	ADI SOYADI	CİNSİYETİ	YAŞI	EĞİTİM DURUMU	ADRESİ	KAYIT NO
1	H****K*****	ERKEK	43	LİSE	İLÇE	HK1
2	M***** E***	ERKEK	53	ÜNİVERSİTE	İLÇE	ME2
3	E***** G*****	KADIN	20	LİSE	İLÇE	EG3
4	N*****K**	KADIN	63	LİSE	İLÇE	NK4
5	K*****Y*****	KADIN	57	ÜNİVERSİTE	İLÇE	KY5
6	Ö**** Ö**	ERKEK	39	LİSE	KÖY	ÖÖ6
7	Z***** Y*****	KADIN	45	ÜNİVERSİTE	İLÇE	ZY7
8	N***** Ö*****	KADIN	43	ÜNİVERSİTE	İLÇE	NÖ8
9	Ö**** T****	KADIN	42	ÜNİVERSİTE	İLÇE	ÖT9
10	V*****B*****	ERKEK	62	LİSE	İLÇE	VB10
11	G***** S*****	KADIN	46	ÜNİVERSİTE	İLÇE	GS11
12	S***** G**	KADIN	56	ORTAOKUL	İLÇE	SG12
13	Z*****Ç*****	KADIN	42	LİSE	İL	ZÇ13
14	Ö**** Ö*****	ERKEK	40	LİSE	İLÇE	ÖÖ14
15	M***** T****	ERKEK	51	ORTAOKUL	İLÇE	MT15
16	N****Y*****	KADIN	50	LİSE	İLÇE	NY16
17	T***** U*****	ERKEK	52	LİSE	İLÇE	TU17
18	F***** C*****	KADIN	36	ÜNİVERSİTE	İLÇE	FC18
19	E*****S*****	ERKEK	47	ÜNİVERSİTE	İLÇE	ES19
20	F***** C*****	KADIN	38	ÜNİVERSİTE	İLÇE	FC20
21	T***** K***	KADIN	46	LİSE	İLÇE	TK21
22	H***** K*****	KADIN	20	LİSE	İLÇE	HK22
23	S***** A***	KADIN	44	ÜNİVERSİTE	İLÇE	SA23
24	N***** B*****	KADIN	43	ÜNİVERSİTE	İLÇE	NB24
25	H***** İ**	KADIN	34	ÜNİVERSİTE	İLÇE	Hİ25
26	B***** B*****	KADIN	42	LİSE	İL	BB26
27	B***** Y*****	KADIN	41	LİSE	İLÇE	BY27
28	A***** Ö*****	KADIN	27	LİSE	İLÇE	AÖ28
29	M***** S*****	KADIN	38	LİSE	İLÇE	MS29
30	M***** P*****	ERKEK	62	ORTAOKUL	İLÇE	MP30
31	Ş*** Ö*****	KADIN	22	LİSE	KÖY	ŞÖ31
32	İ***** E*****	ERKEK	52	LİSE	İLÇE	İE32
33	A*** E**	KADIN	43	LİSE	İLÇE	AE33
34	İ***** Ç*****	KADIN	39	ÜNİVERSİTE	İLÇE	İÇ34
35	E***** P*****	ERKEK	25	ORTAOKUL	KÖY	EP35
36	Y***** G***	ERKEK	50	LİSE	KÖY	YG36
37	M***** T*****	ERKEK	46	ÜNİVERSİTE	İLÇE	MT37
38	S***** Ç*****	ERKEK	44	ÜNİVERSİTE	İLÇE	SÇ38
39	Ş*** Y*****	ERKEK	60	LİSE	İLÇE	ŞY39
40	E***** Y*****	KADIN	78	İLKOKUL	İLÇE	EY40

41	E**** G****	ERKEK	53	LİSE	İLÇE	EG41
42	S***** Ö*****	KADIN	64	İLKOKUL	İLÇE	SÖ42
43	H**** A****	ERKEK	52	LİSE	İLÇE	HHA43
44	T**** K****	KADIN	47	İLKOKUL	İLÇE	TK44
45	M***** E****	KADIN	64	İLKOKUL	KÖY	ME45
46	G***** M*****	KADIN	26	ÜNİVERSİTE	İLÇE	GM46
47	F**** Y*****	ERKEK	53	LİSE	KÖY	FY47
48	G***** D****	ERKEK	43	LİSE	İLÇE	GD48
49	M**** Y*****	KADIN	30	ÜNİVERSİTE	İLÇE	MY49
50	E*** S*****	KADIN	37	LİSE	KÖY	ES50
51	F**** G****	KADIN	63	ORTAOKUL	İLÇE	FG51
52	A**** D*****	KADIN	56	LİSE	İL	AD52
53	G**** Y*****	KADIN	26	ÜNİVERSİTE	İL	GHY53
54	A*** T*****	KADIN	26	ÜNİVERSİTE	İLÇE	AT54
55	A**** İ*****	KADIN	57	ORTAOKUL	KÖY	AI55
56	K**** A****	ERKEK	66	ORTAOKUL	KÖY	KA56
57	A*** K*****	KADIN	30	LİSE	İLÇE	AK57
58	Y*** G*****	KADIN	44	ÜNİVERSİTE	İL	YG58
59	S***** G*****	KADIN	72	OKUMAMIŞ	İLÇE	SG59
60	U*** A****	ERKEK	23	ORTAOKUL	KÖY	UA60
61	Ö**** Ö****	ERKEK	50	LİSE	İL	ÖÖ61
62	N**** U*****	ERKEK	52	ORTAOKUL	İL	NU62
63	H***** U*****	KADIN	24	LİSE	İL	HU63
64	F**** K*****	KADIN	45	ÜNİVERSİTE	İLÇE	FK64
65	N***** Ü****	ERKEK	28	LİSE	KÖY	NÜ65
66	O*** Ö***	ERKEK	30	LİSE	KÖY	OÖ66
67	B**** K*****	KADIN	23	ORTAOKUL	KÖY	BK67
68	A**** D*****	KADIN	56	ORTAOKUL	İL	AD68
69	T**** D****	ERKEK	49	LİSE	İL	TD69
70	A*** D****	KADIN	42	LİSE	İL	ARD70
71	E*** C****	KADIN	22	ORTAOKUL	KÖY	EC71
72	U*** B*****	ERKEK	28	ORTAOKUL	KÖY	UB72
73	N**** Ç*****	KADIN	41	LİSE	İLÇE	NÇ73
74	M**** Ç*****	ERKEK	45	LİSE	İLÇE	MÇ74
75	F**** V*****	KADIN	76	OKUMAMIŞ	KÖY	FV75
76	B***** K*****	KADIN	36	ORTAOKUL	KÖY	BK76
77	H***** L*****	ERKEK	32	LİSE	KÖY	HL77
78	H**** M****	ERKEK	38	ORTAOKUL	KÖY	HM78
79	S**** T****	KADIN	54	ORTAOKUL	İL	ST79
80	A***** T****	ERKEK	37	LİSE	İL	AT80
81	H***** K****	KADIN	20	ORTAOKUL	KÖY	HK81
82	Y***** K*****	ERKEK	74	İLKOKUL	İLÇE	YK82
83	K***** M****	KADIN	53	İLKOKUL	KÖY	KM83
84	F**** G****	KADIN	63	ORTAOKUL	İLÇE	FG84
85	A** G****	ERKEK	67	LİSE	İLÇE	AG85
86	D**** A***	KADIN	29	LİSE	İL	DA86
87	S**** G*****	KADIN	64	OKUMAMIŞ	İL	SG87
88	Ö*** A**	ERKEK	67	İLKOKUL	İL	ÖA88

89	N***** T*****	KADIN	65	OKUMAMIŞ	İL	NT89
90	A*** D****	KADIN	42	LİSE	İLÇE	AD90
91	U*** A*****	ERKEK	56	ORTAOKUL	KÖY	UFA91
92	Ö**** P****	ERKEK	39	LİSE	İLÇE	ÖP92
93	F**** Y****	KADIN	23	ÜNİVERSİTE	İLÇE	FY93
94	S**** Ç****	KADIN	28	ÜNİVERSİTE	İL	SÇ94
95	O**** Y****	ERKEK	49	LİSE	İL	OY95
96	N***** G*****	KADIN	54	ORTAOKUL	İL	NG96
97	F**** U*****	KADIN	75	OKUMAMIŞ	KÖY	FU97
98	R***** M*****	KADIN	64	İLKOKUL	KÖY	RM98
99	H**** P****	KADIN	38	LİSE	İL	HP99
100	F**** K****	ERKEK	69	ORTAOKUL	KÖY	FK100
101	H***** A*****	KADIN	58	ORTAOKUL	İL	HA101
102	Y***** Ç****	KADIN	27	LİSE	İLÇE	YÇ102
103	G***** K*****	KADIN	35	ÜNİVERSİTE	İLÇE	GK103
104	D*** G****	KADIN	50	İLKOKUL	KÖY	DG104
105	Z***** G****	ERKEK	27	ORTAOKUL	KÖY	ZG105
106	G***** Y***	KADIN	40	LİSE	İLÇE	GY106
107	M*** B***	ERKEK	57	LİSE	KÖY	MG107
108	A***** B*****	KADIN	48	LİSE	İLÇE	AB108
109	T**** A***	KADIN	42	ÜNİVERSİTE	İLÇE	TA109
110	O*** G****	ERKEK	34	ÜNİVERSİTE	İLÇE	OG110
111	M**** Ç*****	KADIN	40	LİSE	İLÇE	MÇ111
112	H***** K**	ERKEK	65	LİSE	İLÇE	HK112
113	S**** C**	KADIN	22	LİSE	KÖY	SC113
114	B*** Y*****	KADIN	26	ÜNİVERSİTE	İLÇE	BY114
115	Y***** Ü****	KADIN	38	ÜNİVERSİTE	İLÇE	YÜD115
116	S***** E***	ERKEK	51	ÜNİVERSİTE	İLÇE	SF116
117	İ***** Ç*****	ERKEK	42	LİSE	İLÇE	AÇ117
118	Z***** Y*****	KADIN	21	LİSE	İLÇE	ZY118
119	T***** C**	ERKEK	33	LİSE	KÖY	TC119
120	H**** K*****	KADIN	20	LİSE	İLÇE	HK120
121	H***** Ö*****	KADIN	63	İLKOKUL	KÖY	HÖ121
122	T**** Ö*****	ERKEK	69	İLKOKUL	KÖY	TÖ122
123	G**** A***	KADIN	20	LİSE	İLÇE	GA123
124	E**** Ç*****	ERKEK	44	LİSE	İLÇE	EÇ124
125	F**** S****	ERKEK	74	İLKOKUL	KÖY	FS125
126	N**** T*****	ERKEK	31	LİSE	KÖY	NT126
127	Y***** T*****	KADIN	43	ORTAOKUL	KÖY	YT127
128	S**** G*****	KADIN	25	LİSE	KÖY	SG128
129	B**** G*****	ERKEK	43	LİSE	KÖY	BG129
130	E**** E*****	KADIN	42	ÜNİVERSİTE	İLÇE	EE130
131	H***** K****	KADIN	27	LİSE	İLÇE	HK131
132	B***** Ç****	ERKEK	41	LİSE	İLÇE	BÇ132
133	Z***** Y*****	KADIN	45	ÜNİVERSİTE	İLÇE	ZY133
134	Ç***** K*****	KADIN	42	LİSE	KÖY	ÇK134
135	A*** C**	KADIN	24	LİSE	İLÇE	AC135
136	F**** İ***	KADIN	59	İLKOKUL	KÖY	Fİ136

137	A*** D****	ERKEK	42	LİSE	KÖY	AD137
138	H**** Ç*****	ERKEK	44	ÜNİVERSİTE	İLÇE	HÇ138
139	F**** İ***	ERKEK	63	ORTAOKUL	KÖY	Fİ139
140	E**** S****	KADIN	52	ÜNİVERSİTE	İLÇE	ES140
141	G***** M*****	ERKEK	23	ORTAOKUL	KÖY	GM141
142	A**** Ü****	KADIN	41	ÜNİVERSİTE	İLÇE	AÜ142
143	D****A***Y****	KADIN	47	ÜNİVERSİTE	İLÇE	DAY143
144	M***** Ö*	KADIN	71	OKUMAMIŞ	KÖY	MÖ144
145	S**** Ç**	ERKEK	57	LİSE	İLÇE	SÇ145
146	M***** K*****	KADIN	50	LİSE	İLÇE	MK146
147	G***** D****	KADIN	35	ÜNİVERSİTE	İLÇE	GD147
148	F***** S*****	KADIN	69	İLKOKUL	İL	FS148
149	A**** S*****	ERKEK	71	ORTAOKUL	İL	AS149
150	H***** S***	KADIN	22	LİSE	İL	HS150
151	A** Y*****	ERKEK	28	ÜNİVERSİTE	İL	AY151
152	G**** S****	KADIN	46	ÜNİVERSİTE	İLÇE	GS152
153	N**** B*****	KADIN	43	ÜNİVERSİTE	İL	NB153
154	F**** G*****	KADIN	63	ORTAOKUL	İLÇE	FG154
155	G** M*****	KADIN	43	ÜNİVERSİTE	İL	GM155
156	B***** Y*****	KADIN	69	OKUMAMIŞ	KÖY	BY156
157	Ç***** T*****	KADIN	57	İLKOKUL	KÖY	ÇT157
158	İ*** M*** A***	ERKEK	26	LİSE	İL	İMA158
159	H**** B****	ERKEK	46	ORTAOKUL	KÖY	HB159
160	F**** Ö*****	KADIN	51	ORTAOKUL	İLÇE	FÖ160
161	S***** Ç*****	ERKEK	44	LİSE	İLÇE	SÇ161
162	M***** D*****	ERKEK	51	ORTAOKUL	İLÇE	MD162
163	C***** Ö*****	KADIN	28	LİSE	İLÇE	CÖ163
164	A***** K****	KADIN	21	LİSE	İLÇE	AK164
165	M***** P*****	ERKEK	62	ORTAOKUL	İLÇE	MP165
166	G***** E****	KADIN	42	ÜNİVERSİTE	İLÇE	GE166
167	Ç***** K****	ERKEK	29	ÜNİVERSİTE	İL	ÇK167
168	Y*****Y*****	ERKEK	58	ORTAOKUL	KÖY	YY168
169	A***** T***	ERKEK	37	LİSE	İL	AT169
170	P**** Ü*****	KADIN	44	LİSE	İLÇE	PÜ170
171	C***** K*****	KADIN	38	LİSE	İLÇE	CK171
172	A**** P*****	ERKEK	64	İLKOKUL	İLÇE	AP172
173	N***** U***	KADIN	43	İLKOKUL	KÖY	NU173
174	A*** G**	KADIN	43	LİSE	İLÇE	AG174
175	F**** K*****	KADIN	61	ORTAOKUL	KÖY	FK175
176	N***** D*****	KADIN	39	LİSE	İLÇE	NG176
177	M***** Y***	KADIN	40	LİSE	İLÇE	MY177
178	S**** G*****	KADIN	64	İLKOKUL	KÖY	SG178
179	R***** A*****	ERKEK	32	ÜNİVERSİTE	İLÇE	RA179
180	S**** V*****	ERKEK	51	LİSE	İLÇE	SV180
181	K**** U*****	ERKEK	66	ORTAOKUL	KÖY	KU181
182	M***** Ç*****	ERKEK	32	ORTAOKUL	KÖY	MÇ182
183	F**** A**	KADIN	64	OKUMAMIŞ	KÖY	FA183
184	S***** B*****	ERKEK	34	ÜNİVERSİTE	İL	SB184

185	B**** A*****	KADIN	41	LİSE	İL	BA185
186	O**** Ö****	ERKEK	30	LİSE	İL	OÖ186
187	B**** Y*****	KADIN	27	ÜNİVERSİTE	İL	BY187
188	Z**** S*****	KADIN	37	ÜNİVERSİTE	İL	ZS188
189	M***** A****	KADIN	72	OKUMAMIŞ	İLÇE	MA189
190	H***** G*****	KADIN	33	LİSE	İLÇE	HG190
191	Ş**** Ö*****	KADIN	22	LİSE	İL	ŞÖ191
192	F**** İ**	ERKEK	34	ÜNİVERSİTE	İLÇE	FÖ192
193	F**** E*****	KADIN	59	İLKOKUL	KÖY	FE193
194	F***** F*****	KADIN	50	İLKOKUL	KÖY	FF194
195	E**** D*****	KADIN	30	ORTAOKUL	KÖY	ED195
196	O**** Ç*****	ERKEK	32	ORTAOKUL	KÖY	OÇ196
197	M***** S*****	KADIN	38	LİSE	İLÇE	MS197
198	B***** K*****	KADIN	44	LİSE	KÖY	BK198
199	A***** Ö*****	KADIN	27	ÜNİVERSİTE	İLÇE	AÖ199
200	R***** K****	KADIN	29	ORTAOKUL	KÖY	RK200
201	B***** Y*****	KADIN	41	LİSE	İLÇE	BY201
202	F**** K*****	KADIN	61	İLKOKUL	KÖY	FK202
203	Ö**** Ö****	KADIN	25	ÜNİVERSİTE	İL	ÖÖ203
204	S***** K**	KADIN	34	ÜNİVERSİTE	İL	SK204
205	E***** A****	ERKEK	27	ORTAOKUL	KÖY	EA205
206	G***** T*****	KADIN	61	İLKOKUL	KÖY	GT206
207	F**** C*****	KADIN	37	İLKOKUL	KÖY	FC207
208	S***** K**	ERKEK	53	LİSE	İL	SK208
209	L**** T***	KADIN	54	ORTAOKUL	İLÇE	LT209
210	H**** İ*** A****	ERKEK	55	ORTAOKUL	İLÇE	HİA210
211	A**** A*****	KADIN	49	LİSE	İL	AA211
212	F**** C*****	KADIN	36	LİSE	İLÇE	FC212
213	S***** T***	ERKEK	48	LİSE	İLÇE	ST213
214	S***** A*****	ERKEK	51	LİSE	İLÇE	SA214
215	C***** Ü*****	KADIN	47	ORTAOKUL	KÖY	CÜ215
216	F***** A****	KADIN	49	İLKOKUL	KÖY	FA216
217	Ü***** K*****	KADIN	49	İLKOKUL	İLÇE	ÜK217
218	M***** K*****	KADIN	57	İLKOKUL	İLÇE	MK218
219	V**** B*****	ERKEK	62	İLKOKUL	KÖY	VB219
220	S**** F*****	KADIN	41	ÜNİVERSİTE	İLÇE	SF220
221	Ö**** O*****	KADIN	38	ÜNİVERSİTE	İLÇE	ÖO221
222	N***** D*****	KADIN	44	LİSE	İLÇE	ND222
223	S***** G*****	KADIN	42	LİSE	İLÇE	SF223
224	A*** K*****	KADIN	52	ÜNİVERSİTE	İLÇE	AK224
225	B**** E****	KADIN	42	ÜNİVERSİTE	İLÇE	BE225
226	N***** K*****	KADIN	43	ÜNİVERSİTE	İLÇE	NK226
227	Ö**** Ö*****	KADIN	42	ÜNİVERSİTE	İLÇE	ÖÖ227
228	A** Y*****	ERKEK	33	ÜNİVERSİTE	İLÇE	AY228
229	S**** Y*****	KADIN	29	ÜNİVERSİTE	İLÇE	SY229
230	P**** D*****	KADIN	47	LİSE	İLÇE	PD230
231	G***** S*****	ERKEK	47	LİSE	İLÇE	GS231
232	G**** S*****	KADIN	35	LİSE	İLÇE	GF232

233	S***** E*****	ERKEK	46	ÜNİVERSİTE	İLÇE	SE233
234	Y**** D*****	KADIN	45	ÜNİVERSİTE	İLÇE	YD234
235	G***** S****	KADIN	55	LİSE	İLÇE	GS235
236	B**** T*****	ERKEK	27	ÜNİVERSİTE	İLÇE	BT236
237	S***** S*****	KADIN	44	ÜNİVERSİTE	İLÇE	SS237
238	A*** D*** Ö***	KADIN	65	ÜNİVERSİTE	İLÇE	ADÖ238
239	E**** K*****	ERKEK	48	ÜNİVERSİTE	İLÇE	EK239
240	N**** Y*****	KADIN	55	LİSE	İLÇE	NY240
241	M***** B****	ERKEK	55	LİSE	İLÇE	MY241
242	A**** B*****	ERKEK	34	LİSE	İLÇE	AB242
243	A**** B*****	KADIN	38	ÜNİVERSİTE	İLÇE	AB243
244	E**** G*****	ERKEK	40	LİSE	İLÇE	EG244
245	H**** G*****	ERKEK	63	İLKOKUL	İLÇE	HG245
246	N***** Ş*****	KADIN	63	ÜNİVERSİTE	İLÇE	NŞ246
247	N***** G*****	ERKEK	51	İLKOKUL	İLÇE	NG247
248	E***** G*****	KADIN	48	İLKOKUL	İLÇE	EG248
249	A**** T***	KADIN	47	LİSE	İLÇE	AT249
250	F**** K*****	KADIN	40	ÜNİVERSİTE	İLÇE	FK250
251	D***** Ş*****	KADIN	44	LİSE	İLÇE	DŞ251
252	H***** Ç*****	ERKEK	45	ÜNİVERSİTE	İLÇE	HÇ252
253	A**** G*****	KADIN	40	ÜNİVERSİTE	İLÇE	AG253
254	F***** S*****	KADIN	70	İLKOKUL	İLÇE	FS254
255	A**** S*****	ERKEK	72	ORTAOKUL	İLÇE	AS255
256	C***** Ö*****	KADIN	41	ÜNİVERSİTE	İLÇE	CÖ256
257	İ***** Ç*****	KADIN	40	ÜNİVERSİTE	İLÇE	İÇ257
258	İ***** E*****	ERKEK	52	LİSE	İLÇE	İE258
259	A** G*****	ERKEK	67	LİSE	İLÇE	AG259

EK 2 – Anket Formu

KİŞİSEL BİLGİLER:						
Tarih:						
Araştırma Bölgesi:	İl ( )	İlçe ( )	Köy ( )			
Katılımcının Adı- Soyadı:						
Katılımcının Cinsiyeti:	Kadın ( )	Erkek ( )				
Katılımcının Yaşı:						
Katılımcının Eğitim Durumu:	Okumamış ( )	İlkokul ( )	Ortaokul ( )	Lise ( )	Üniversite ( )	
YÖREDE KULLANILAN BİTKİYE AİT BİLGİLER:						
Bitkinin bilimsel adı:						
Bitkinin yerel İsmi:						
Bitkinin kullanılan yeri:	Kök ( )	Gövde/Dal ( )	Yaprak ( )	Çiçek ( )	Tohum ( )	Meyve ( )

Bitkinin kullanım alanı:	Gıda ( )	Tıbbi ( )	Hayvansal ( )	Araç-Gereç ( )	Diğer ( )	
GIDA AMAÇLI KULLANIMLARDA:						
Bitkinin hazırlama şekli:	Yemek ( )	Çay ( )	Baharat ( )	Salata ( )	Diğer ( )	
Varsa diğer açıklamalar:						
TEDAVİ AMAÇLI KULLANIMLARDA:						
Bitkiyi hangi hastalık için kullanmaktasınız:						
Bitkinin hazırlama şekli:	Doğrudan Yemek ( )	Demleme/Çay ( )	Kaynatma ( )	Merhem ( )	Diğer ( )	
Bitkinin Kullanma Şekli:	Tek başına ( )	Karışım ( )				
Bitkinin kullanım süresi:	.... Gün ( )	... Hafta ( )	İyileşinceye kadar ( )			
Bitkinin kullanım dozu:	Günlük 1 ( )	Günlük 2 ( )	Günlük 3 ( )	Günlük 4 ve fazlası ( )		
Bitkinin bilinen yan etkisi:	Yok ( )	Var ( )				
Bitkinin bilinen yan etkisi varsa nedir?						

EK 3 – Bergama ilçe semt pazarlarında satışı yapılan bitkilerin listesi

Familya	Bilimsel İsmi	Yerel İsmi	Kullanılan Kısım	Kullanım Alanı
AMARANTHACEAE	<i>Salicornia emericii</i> Duval- Jouve	Deniz börülcesi	T.ü.	Gd.
AMARANTHACEAE	<i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>altissima</i> Döll	Şekerpancarı	Kök	Gd.
ANACARDIACEAE	<i>Pistacia terebinthus</i> L. subsp. <i>terebinthus</i>	Menengiç	My., Yp., Th.	Gd., Tb.
ANACARDIACEAE	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak	Th.	Gd.
APIACEAE	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Rezene	Th.	Gd., Tb.
APIACEAE	<i>Carum carvi</i> L.	Kimyon	Th.	Gd., Tb.
APIACEAE	<i>Pimpinella anisum</i> L.	Anason	Th.	Tb.
ASPARAGACEAE	<i>Asparagus officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i>	Kuşkonmaz	T.ü.	Gd.
ASTERACEAE	<i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i> .var.	Civanperçemi	Çk., Yp.	Tb.

	<i>millefolium</i>			
ASTERACEAE	<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Sch. Bip.	Beyazpapaty a	T.ü.	Tb.
ASTERACEAE	<i>Helianthus annus</i> L.	Ayçiçeği	Th.	Gd.
ASTERACEAE	<i>Helichrysum armenium</i> DC. subsp. <i>armenium</i>	Altınotu	Çk.	Tb.
ASTERACEAE	<i>Scolymus hispanicus</i> L. subsp. <i>hispanicus</i>	Şevketibostan	Kök, T.ü.	Gd.
ASTERACEAE	<i>Taraxacum buttleri</i> Soest.	Karahindiba	Yp.	Gd.
BORAGINACEAE	<i>Anchusa azurea</i> Mill.	Sığır Dili	T.ü.	Gd.
BRASSICACEAE	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Çoban Çantası	T.ü.	Tb.
BRASSICACEAE	<i>Raphanus raphanistrum</i> L. subsp. <i>raphanistrum</i>	Eşek turpu	T.ü.	Gd.
CUCURBITACEAE	<i>Cucurbita moschata</i> Duschesne	Bal kabağı	My.,Th.	Gd.
CUCURBITACEAE	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	Su kabağı	My.	A.g.
ELAEAGNACEAE	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L. var. <i>angustifolia</i>	İğde	My.	Gd.
FABACEAE	<i>Cassia acutifolia</i> Delile	Sinameki	Yp.,Çk.	Tb.
FABACEAE	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	Keçiboynuzu	My.	Gd.
FABACEAE	<i>Vigna unguiculata</i> (L.)Walp. subsp. <i>sesquipedalis</i> (L.) Verdcourt	Börülce	My.,Th.	Gd.
GENTIANACEAE	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn. subsp. <i>erythraea</i>	Kırmızı kantaron	T.ü.	Tb.
HYPERICACEAE	<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>veronense</i> (Schränk) H.Linb.	Sarı kantaron	T.ü.	Tb.
LAMIACEAE	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	Karabaş	Çk.,Yp.	Tb.
LAMIACEAE	<i>Mentha x piperita</i> L.	Nane	T.ü.	Gd.,Tb.
LAMIACEAE	<i>Ocimum basilicum</i> L.	Fesleğen	Yp.	Gd.
LAMIACEAE	<i>Origanum onites</i> L.	Bilyalı kekik	T.ü.	Gd.,Tb.
LAMIACEAE	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Biberiye	G.d.,Yp.	Gd.,Tb.
LAMIACEAE	<i>Salvia fruticosa</i> Mill.	Adaçayı	T.ü.	Tb.
LAMIACEAE	<i>Thymbra spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>	Zahter	T.ü.	Gd.,Tb.
LAMIACEAE	<i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rchb.f.) Jalas	Dağ kekiği	T.ü.	Gd.,Tb.
LAMIACEAE	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt	Th.	Tb.

LAURACEAE	<i>Cinnamomum zeylanicum</i> Blume	Tarçın	Kb.,G.d.	Gd.,Tb.
LAURACEAE	<i>Laurus nobilis</i> L.	Defne	Yp.	Gd.,Tb.
LINACEAE	<i>Linum usitatissimum</i> L.	Keten	Th.	Gd.,Tb.
LYTHRACEAE	<i>Lawsonia inermis</i> L.	Kına	Yp.	Tb.,By.
MALVACEAE	<i>Althea officinalis</i> L.	Deli Hatmi	Çk.,Yp.	Gd.,Tb.
MALVACEAE	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.) Moench.	Bamya	My.,Th.	Gd.,Tb.
MALVACEAE	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegümeçi	T.ü.	Gd.,Tb.
MALVACEAE	<i>Tilia cordata</i> Mill.	Kış ıhlamuru	Çk.,Yp.	Tb.
MORACEAE	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>	İncir	My.	Gd.,Tb.
MORACEAE	<i>Morus alba</i> L.	Ak Dut	My.	Gd.
MORACEAE	<i>Morus nigra</i> L.	Kara Dut	My.	Gd.,Tb.
MORACEAE	<i>Morus rubra</i> L.	Mor Dut	My.	Gd.
MYRTACEAE	<i>Syzygium aromaticum</i> (L.) Merrill.	Karanfil	Çk.	Gd.,Tb.
NITRARIACEAE	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik	Th.,G.d.	Tb., İn.
OLEACEAE	<i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>europaea</i>	Zeytin	My.,Yp.	Gd.,Tb.
PAPAVERACEAE	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Gelincik	Yp.,G.d.	Gd.,Tb.
PAPAVERACEAE	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	Afyon çiçeği	Yp.,Th.	Gd.
PINACEAE	<i>Pinus pinea</i> L.	Fıstık çamı	My.	Gd.
POACEAE	<i>Triticum aestivum</i> L.	Ekmeklik buğday	Th.	Gd.
POACEAE	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>	Mısır	Th., Pk.	Gd.,Tb.
POACEAE	<i>Avena sativa</i> L.	Yulaf	Th.	Gd.
POLYGONACEAE	<i>Rumex acetosella</i> L.	Kuzu Kulağı	Yp.	Gd.
POLYGONACEAE	<i>Rumex crispus</i> L.	Labada	Yp.	Gd.,Tb.
POLYGONACEAE	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	Madımak	T.ü.	Gd.
POLYGONACEAE	<i>Fagopyrum esculentum</i> Moench.	Karabuğday	Th.	Gd.
PORTULACACEAE	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu	T.ü.	Gd.,Tb.
RANUNCULACEAE	<i>Nigella sativa</i> L.	Çörekotu	Th.	Gd.,Tb.
RHAMNACEAE	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.	Hünnap	My.	Gd.
ROSACEAE	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Kiraz	My., Sap	Gd.,Tb.
ROSACEAE	<i>Crataegus orientalis</i> Pall. subsp. <i>orientalis</i>	Alıç	My.	Gd.
ROSACEAE	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu	My.	Gd.,Tb.
URTICACEAE	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>	Isırgan	T.ü.	Gd.,Tb.
VITACEAE	<i>Vitis vinifera</i> L.	Asma	Yp.,My.	Gd.,Tb.
XANTHORRHOEACEAE	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.	Sarısabır	Yp.	Tb.
ZINGIBERACEAE	<i>Alpinia officinarum</i>	Havlıcan	Kök	Tb.

	Hance.			
ZINGIBERACEAE	<i>Curcuma longa</i> L.	Zerdeçal	Kök	Gd.
ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe.	Zencefil	Kök	Gd.
ZINGIBERACEAE	<i>Elettaria cardamomum</i> L. Maton.	Kakule	Th.	Gd.
ZYGOPHYLLACEAE	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Çoban Çökerten	T.ü.	Tb.

Araç-Gereç; A.g., Boya; By., Çiçek; Çk., Gıda; Gd., Gövde- Dal; G.d., İnanç; İn., Kabuk; Kb., Meyve; My., Püskül; Pk., Tıbbi; Tb., Tohum; Th., Toprak üstü; T.ü., Yaprak; Yp.